

СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проф.д.ик.н. Пламен Мишев – ръководител на колектива
Доц. д-р Светлана Александрова – зам. ръководител на колектива
Доц.д-р Зорница Стоянова – член на екипа
Доц. д-р Христина Харизанова – Бартош – член на екипа
Доц. д-р Цветана Харизанова – Методиева – член на екипа
Гл.ас. д-р Янка Казакова – Матева – член на екипа
Докторант Моника Кабаджова – член на екипа
Докторант Ани Димитрова – член на екипа

Съдържание

**Раздел I.
Въведение**

**Раздел II. ОСП и
развитие на
селските райони**

**Раздел III.
Икономическо
развитие на
селските райони**

**Раздел IV
Социално
развитие на
селските райони**

**Раздел V Анализ
на състоянието на
инфраструктурата
в селските райони**

**Раздел VI
Секторни
политики**

**Раздел VII.
Изпълнение на
проекти по ПРСР по
общини**

Раздел VIII. SWOT анализ

Социално икономически анализ за развитие на селските райони

Основна цел

- Да се разработи детайлен социално-икономически анализ за развитие на селските райони за нуждите на СП по ОСП след 2020 и да подпомогне определянето на основните потребности и приоритети, за да се насочат инвестициите ефективно.

Специфични цели

- Анализ на настоящото социално-икономическо и демографско състояние на селските райони- детайлен, конкретен и систематизиран.
- SWOT анализ
- Оценка на потребностите
- Актуализация на анализ на настоящото състояние на селските райони и оценката на потребностите

Териториален обхват

- Населени места в селските райони

- Определяне на териториалния обхват на селските райони;
- Демографско развитие и демографска структура;
- Икономическо развитие- заетост, пазар на труда, инвестиции, МСП, икономически сектори, туризъм, биоикономика, кръгова икономика и др.;
- Социално развитие и инфраструктура – образование, здравеопазване, социални услуги, култура и спорт;
- Инженерно – техническа инфраструктура – пътища, широколентов интернет, водопровод;
- -Анализ на усвояването на европейските средства.

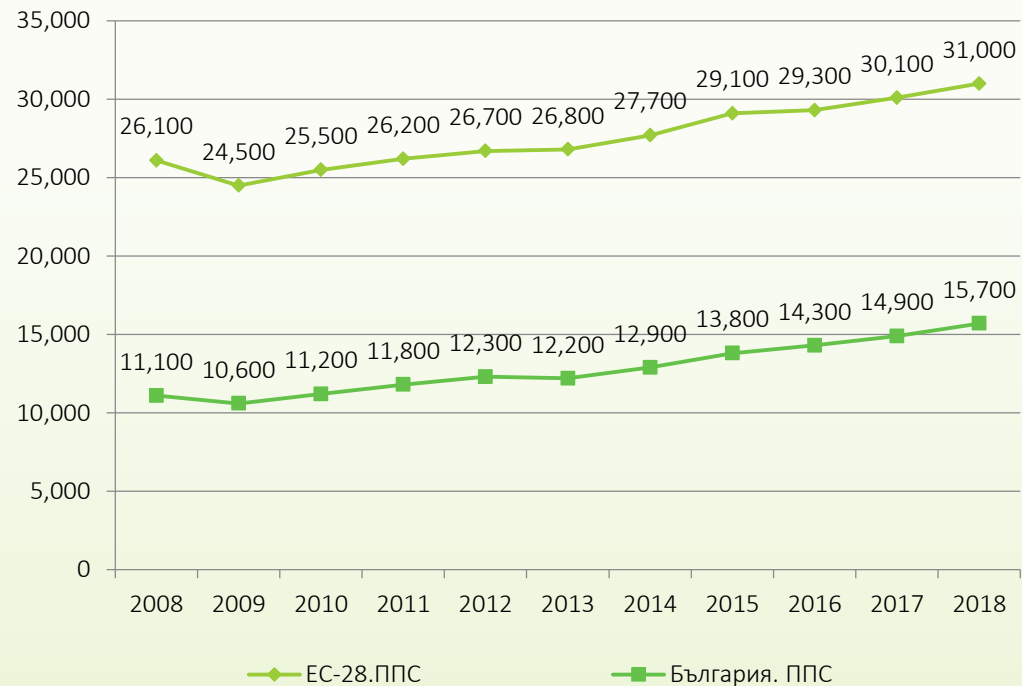
Методологичен подход

- Структуриране на данни - определени показатели, които характеризират определени тематични области и сектори
- Традиционен – анализ на синтеза, сравнителен анализ, многофакторен анализ, секторен анализ, систематизиране на обобщения;
- Стандартни статистически методи - дескриптивен и корелационен анализ;
- Клъстерен анализ
- Картни приложения и визуализации

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - УНСС

Макроикономически показатели за 2008-2017г.

Брутен вътрешен продукт на човек от населението (евро)

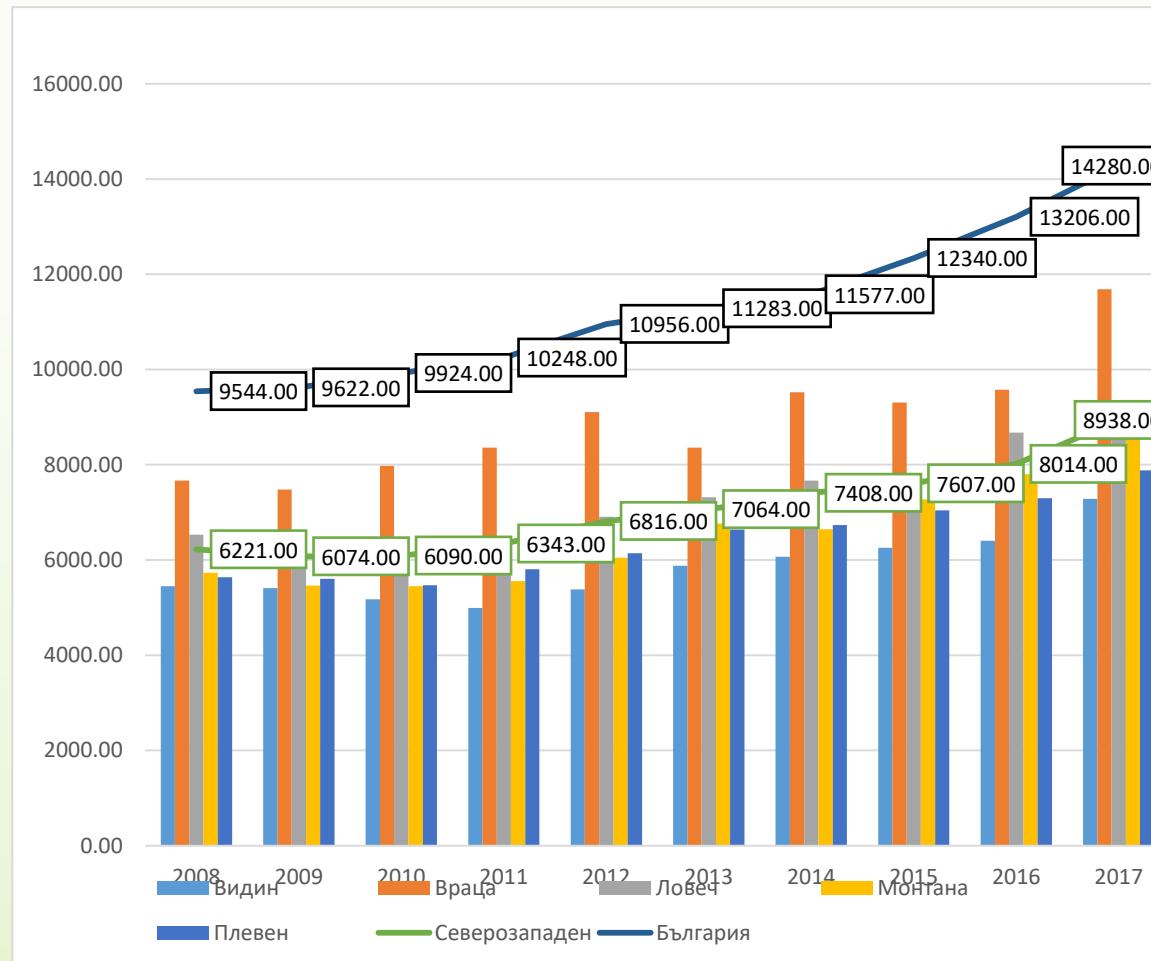
Брутна добавена стойност

- Структурата на БДС 40% се създава в предимно градски райони, 50% в междинни и само 9% в предимно селски.
- Селските райони участват във формирането на БДС в сектор селско стопанство – (22%), за БДС за останалите два сектора индустрия и услуги имат малък принос;

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

УНСС

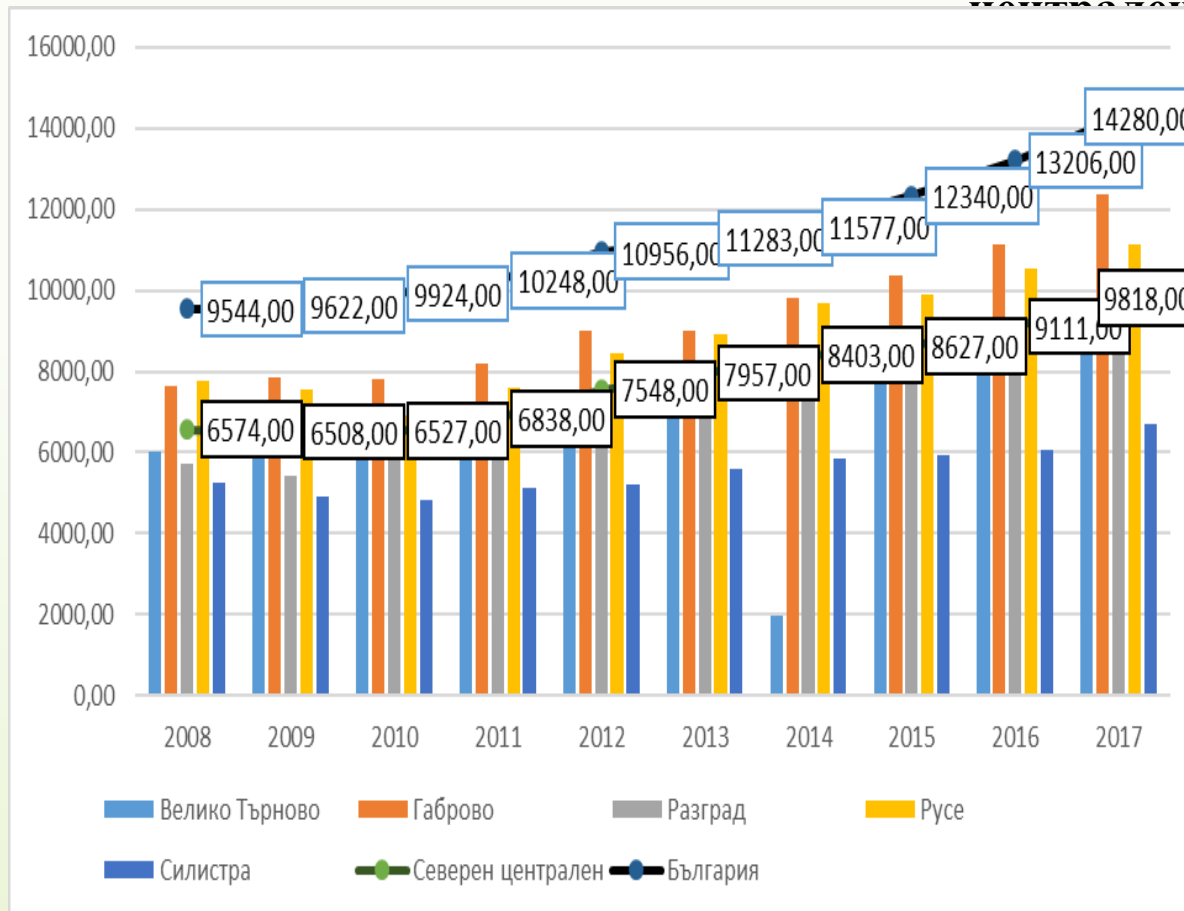
Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Северозападен район

- Северозападният район се отличава от останалите с най-нисък БВП на глава от населението - 8938 лв. за 2017, което е с 43.7% повече от нивото за 2008 г.
- 2017 г. е най-висок БВП в област Враца и Монтана
- Причините за растежа на БВП на човек от населението и за подобряване на покупателната способност са инвестициите (местни и чужди) в новосъздадени промишлени предприятия.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Северен централен район

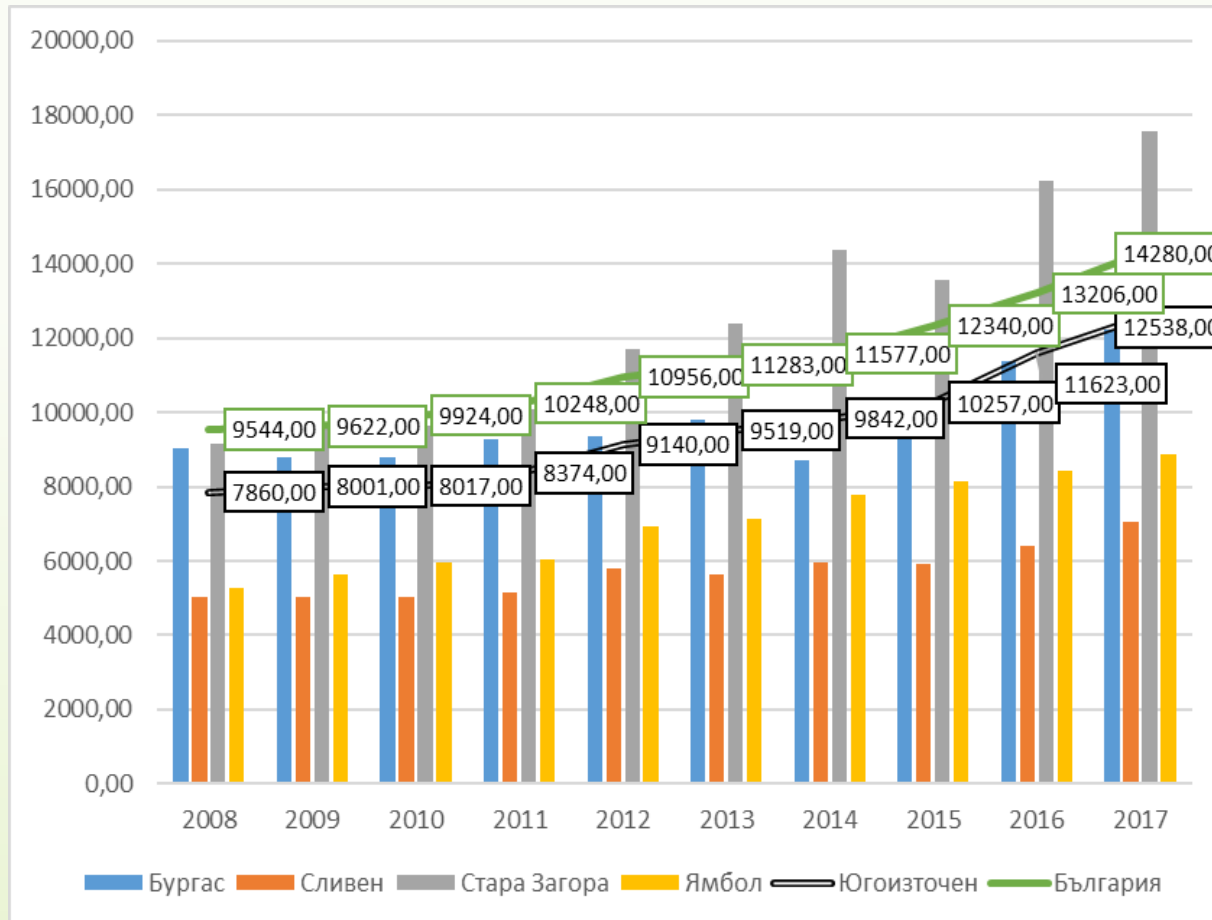

- В Северен централен район се очертават две области с добро качество на живот - Габрово и Русе, следвани от Велико Търново и Разград
- Област Силистра изостава значително спрямо останалите, но след спада, от 2011 се забелязва нарастване на разглеждания показател.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

УНСС

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Югоизточен район

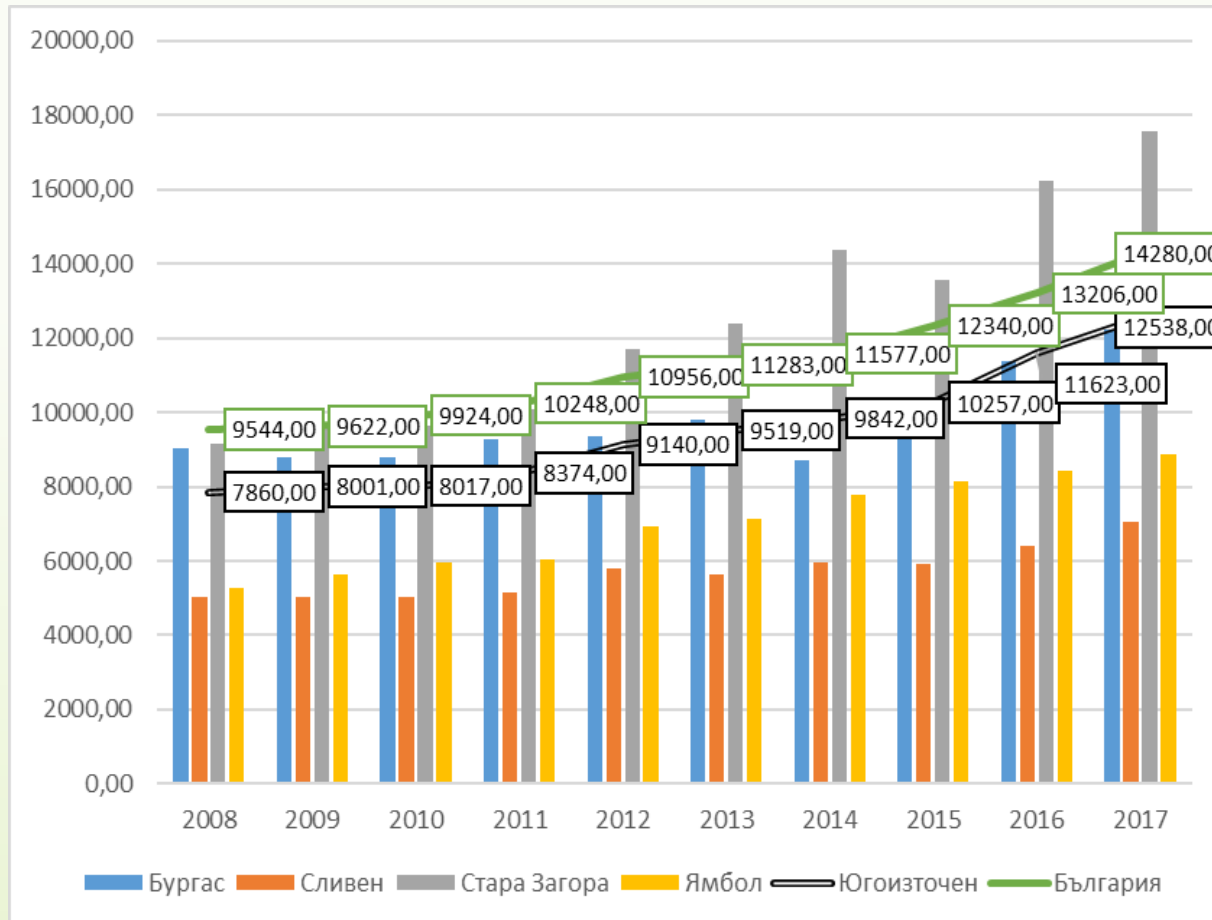

- Районът достига стойност на показателя с 60% повече в сравнение с 2008 г.
- Водещи в района са Стара Загора лв. и Бургас- причини:
- инвестициите в предприятия за високотехнологични продукти и услуги в областта на информационните технологии, електронните компоненти, машиностроенето, медицинската и оптична техника и други, които осигуриха заетост и доходи на населението.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

УНСС

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Югоизточен район

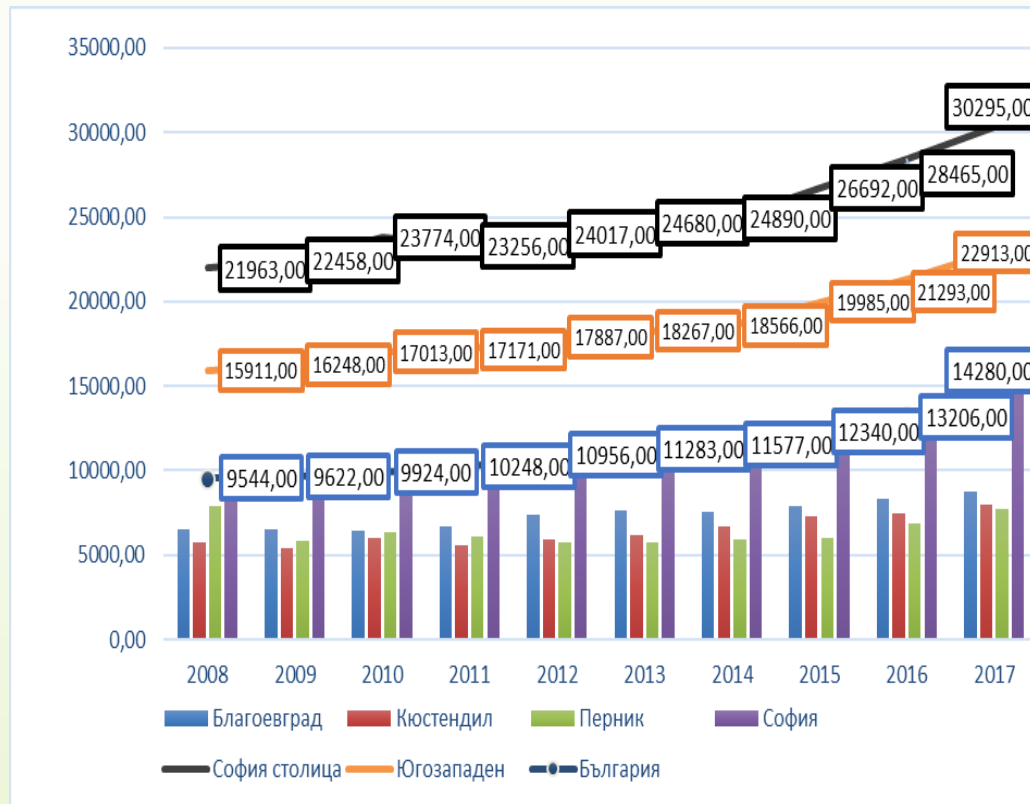

- Районът достига стойност на показателя с 60% повече в сравнение с 2008 г.
- Водещи в района са Стара Загора лв.) и Бургас- причини:
- Инвестициите в предприятия за високотехнологични продукти и услуги в областта на информационните технологии, електронните компоненти, машиностроенето, медицинската и оптична техника и други, които осигуриха заетост и доходи на населението.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

УНСС

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Югозападен район

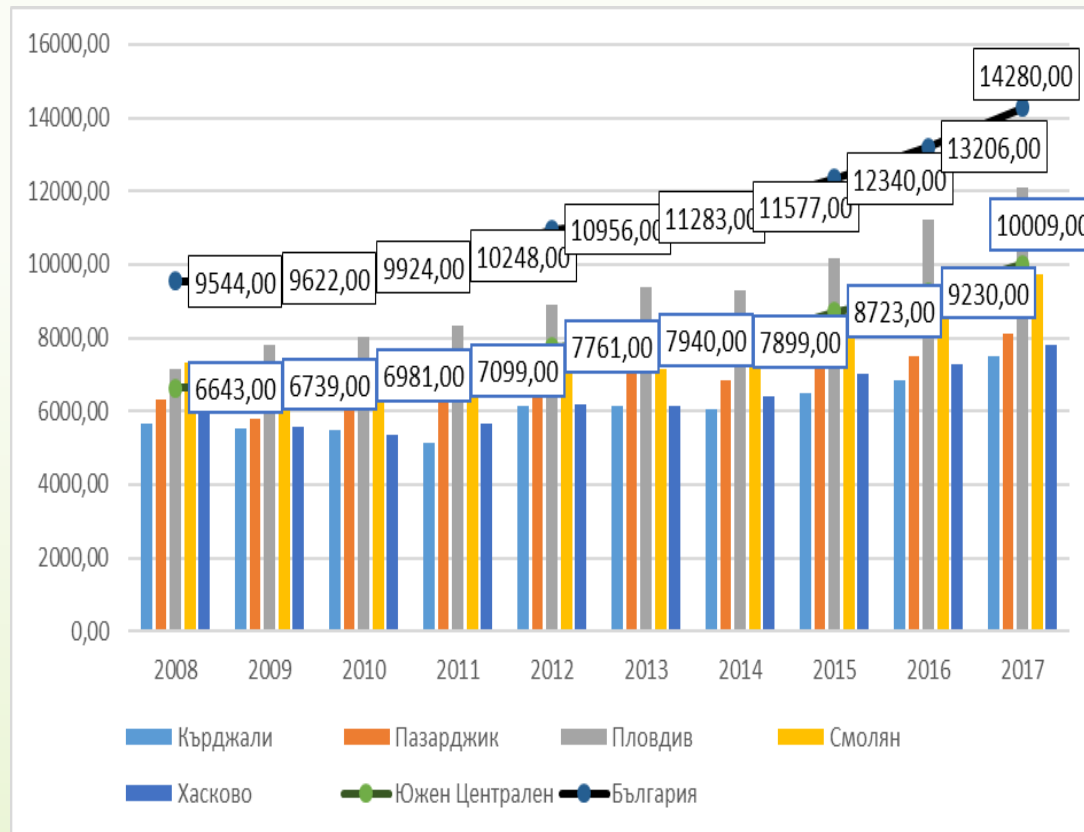

- Растежът на този показател за района се определя изцяло от икономическия профил и инвестиционната активност на столицата.
- София-град е водещ по ръст на този показател
- Показателят бележи незначително нарастване за Благоевград и Кюстендил

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

УНСС

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Южен Централен Район

- По показателя БВП на човек от населението ЮЦР се нарежда на четвърто място от районите на ниво 2, като изпреварва само Северозападен и Северен централен район.
- Най - висока стойност на БВП на човек от населението през 2017 г. е отчетена в област Пловдив.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Макроикономически показатели за 2008-2017г.

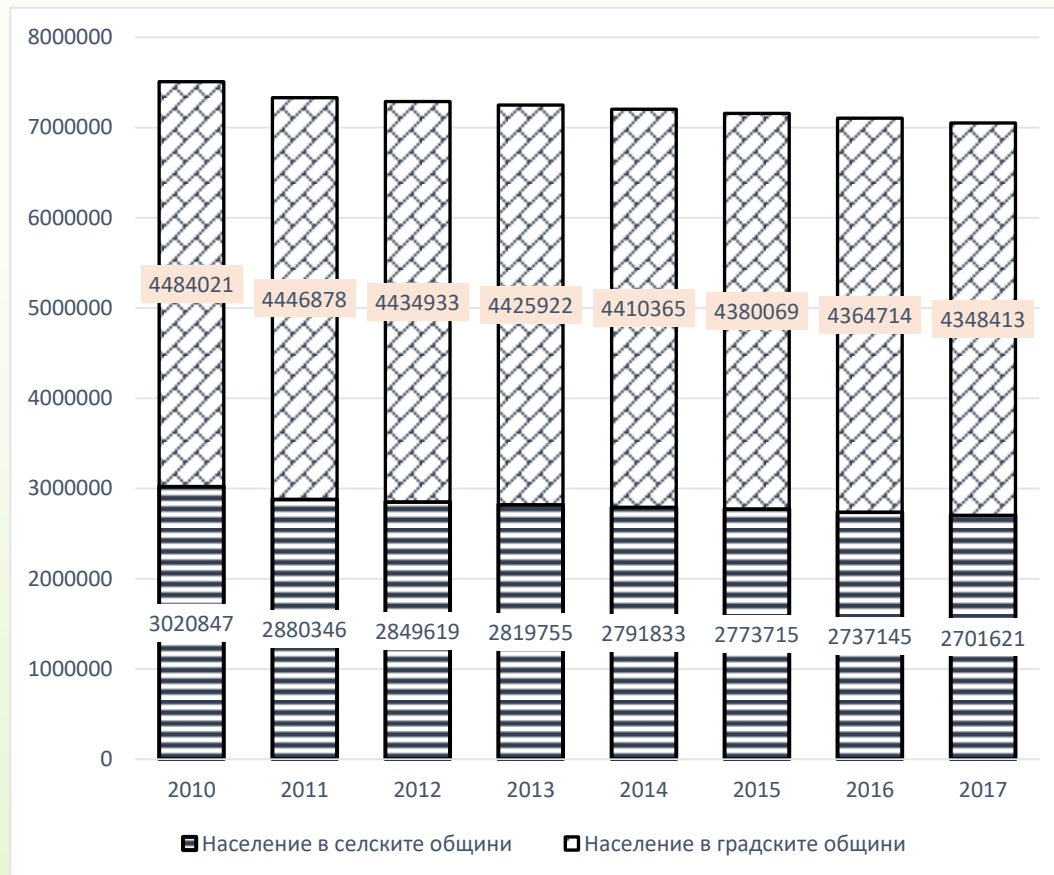
УНСС

Брутен вътрешен продукт на човек от населението – регионални различия – Основни изводи

- Българската икономика отчита устойчив и сравнително висок ръст на икономически растеж през годините след 2012 г.
- Основни движещи фактори за икономическия растеж са инвестиционното потребление и индивидуалното потребление
- България е все още догонваща по отношение на средните показатели на ниво ЕС-28
- Тенденция към нарастване на макроикономическите показатели след 2014 г. се отбелязва за всички райони и области на страната.
- По отношение на БВП на човек от населението се установява, че са налице вътрешнорегионални и междурегионални диспропорции в икономическото развитие и качеството на живот
- Във всеки район се обособява област, която надвишава стойността на показателя за района, т.е. във всеки район са формирани области – двигатели на икономиката и растежа

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

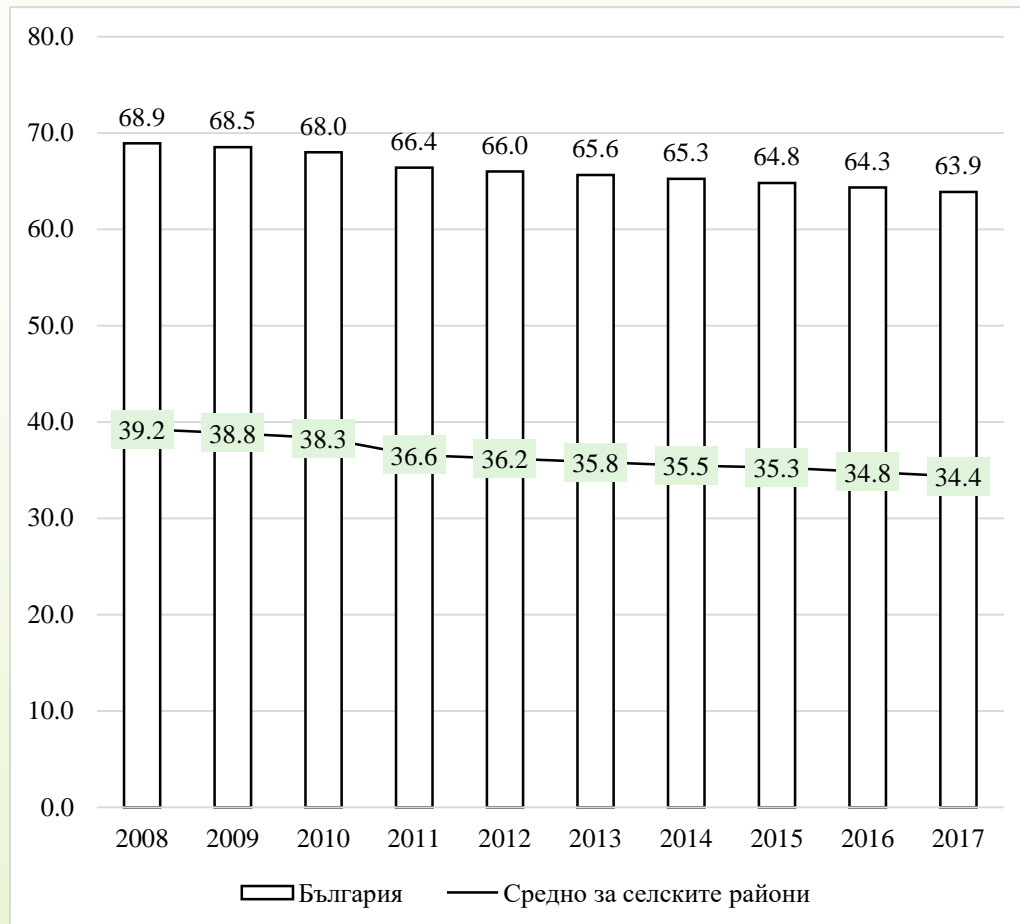
Териториално разпределение на населението – брой на населението в селските и градските общини

- Негативната тенденцията на намаляване на числеността на населението в резултат на демографската трансформация започнала от 90-те години на XX век, на емиграционни потоци и на последващите икономически кризи.
- Рискът от демографска криза става все по-реален ако продължи населението на страната да намалява, това се потвърждава от интензивността на промяна на демографските показатели и от намаляване на броя на населението в България за разглеждан период (2008-2018).

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

Териториално разпределение на населението – гъстота на населението

- Наблюдава се намаление на гъстотата на населението, което е резултат от демографски процеси като механично и естествено движение на населението, както и от процеса на урбанизация.
- По отношение на гъстотата на населението се извеждат тенденции на обезлюдяване в общините до 30 000 души с до 10 души/км².

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

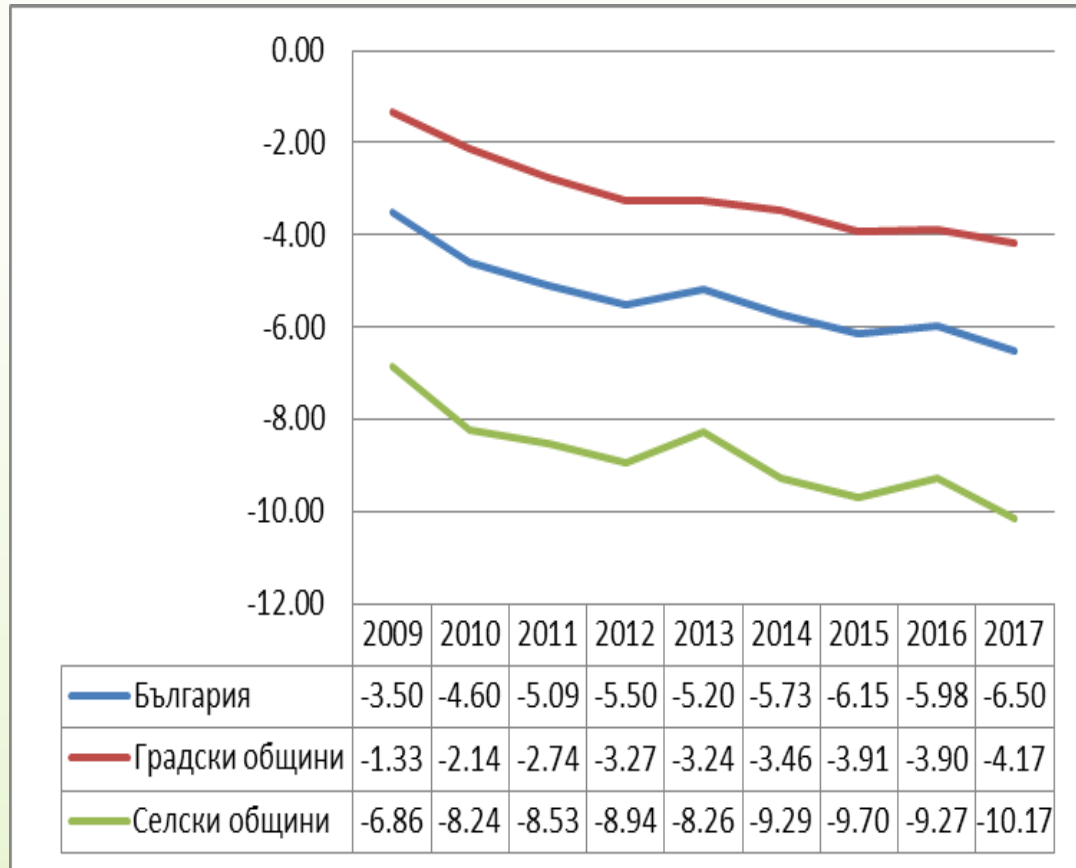
Възрастова структура на населението в селските райони

- Населението между 0 и 64 г. в селските общини, е 29.3% от населението на страната
- Населението на възраст 15-64 г., което живее в селските общини, е 23.9% от населението на страната. Населението на възраст 15-64 г. в градовете е 40.9% от населението на страната
- Възрастовата група на 65 и повече години, живееща в селските общини, е 9% от населението на страната
- Остаряване на населението е с висока интензивност в селските (показатели за възрастова зависимост), което съществено променя на структурата на населението в активна възраст и води до неблагоприятни икономически последици и за общата икономическа активност на населението

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

Естествен прираст на населението, (‰)

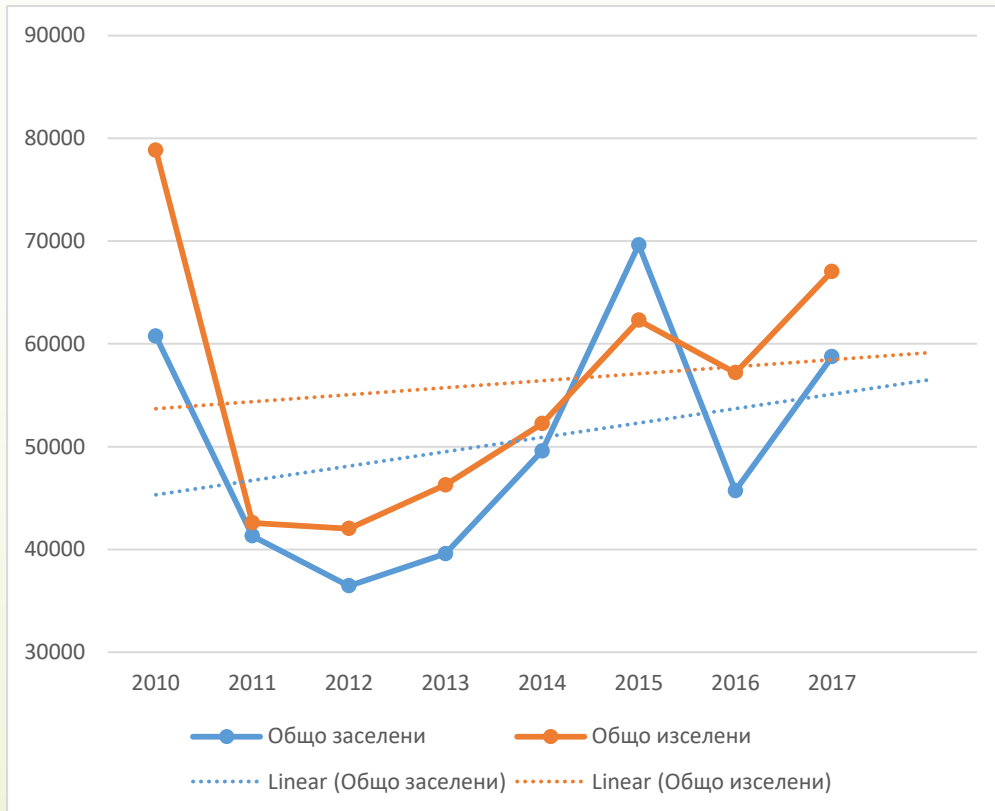

- Коефициентът показва, че населението в селските общини е намаляло с 10.7 лица на всеки 1000 човека в резултат на разликата между живородените деца и умираанията.
- Коефициентът за селските общини е 1.6 пъти по-нисък спрямо средното ниво за страната.
- Възрастовата структура на населението в селските райони не би довела до развитие на предприемачеството и създаването на иновативни производства, а по скоро развитие на социални дейности насочени към грижа за застаряващото население.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

Механично движение на населението

- Данните за заселените и изселени жители в селските общини показват, че в началото на периода през 2010 г. средно заселените жители са с 23 % по-малко от средно изселени
- Направените изчисления за средно заселен и изселени жители в селските райони се показват сближаване на бройката на заселение и изселени, което означава, че се очаква стабилизиране на този показател в бъдещ период и постигане на нулев механичен прираст.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

Механично движение на населението

- В резултат на промените в стойностите показатели характеризиращи естествения и механичния прираст на населението не може да се отчете подобряване в селските райони.
- Общините с отрицателен механичен прираст се дължи на влошените икономически показатели на Северозападен и Северно централен район. Голяма част от населението в активна възраст се заселва в по-големи населени места, привлечени от възможности за заетост.
- Регионални различия в бизнес средата, възможностите за реализация и образование, нивата на заплащане и стандарт на живот между градовете и селата дават отражение върху миграцията на младите хора към по-големите градове и столицата.
- Механичното движение на населението е характерно за по-голяма част от общините в селските райони, което допълнително засилва неблагоприятните демографски процеси и влияя отрицателно не само по отношение на възпроизводството и за техния трудов потенциал.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

Структура на трудовите ресурси - Население в трудоспособна, над трудоспособна и под трудоспособна възраст

- Тенденцията на застаряване на населението води до промени в структурата на трудовите ресурси - поп, във и над трудоспособна възраст.
- Данните за средното изменение на населението в селските райони в зависимост от трудоспособността показват, че е налице негативна тенденция и в трите групи.
- Средният брой при населението в трудоспособна възраст намалява с 6%, в над трудоспособна възраст с 12,6% и в под трудоспособна възраст с 9,5.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

УНСС

Фактори на демографското развитие в селските райони

- Продължава тенденция на постоянно намаление на населението в селските райони. Причини - естественото и механично движение на населението, процесите на преселване от селата в градовете в рамките на селските райони и от селските райони към индустриално и икономически развитите градове и райони продължава.
- Промяната в гъстота на населението в селските райони е отражение на протичащите демографски процеси и отрицателното вътрешно механично салдо на населението.
- Неравномерното разпределение на населението в селските общини
- Фактор, който предопределя демографските процеси и бъдеща социалната политика е остаряване на населението, който като процес също продължава да се задълбочава.
- Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението. Основната причина за механичното движение на населението е изоставане в социално-икономическото развитие на малките и средните общини спрямо урбанизираните и икономически развити общини райони и липсата на реализация на пазара на труда.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Демография в селските райони за 2008-2017г.

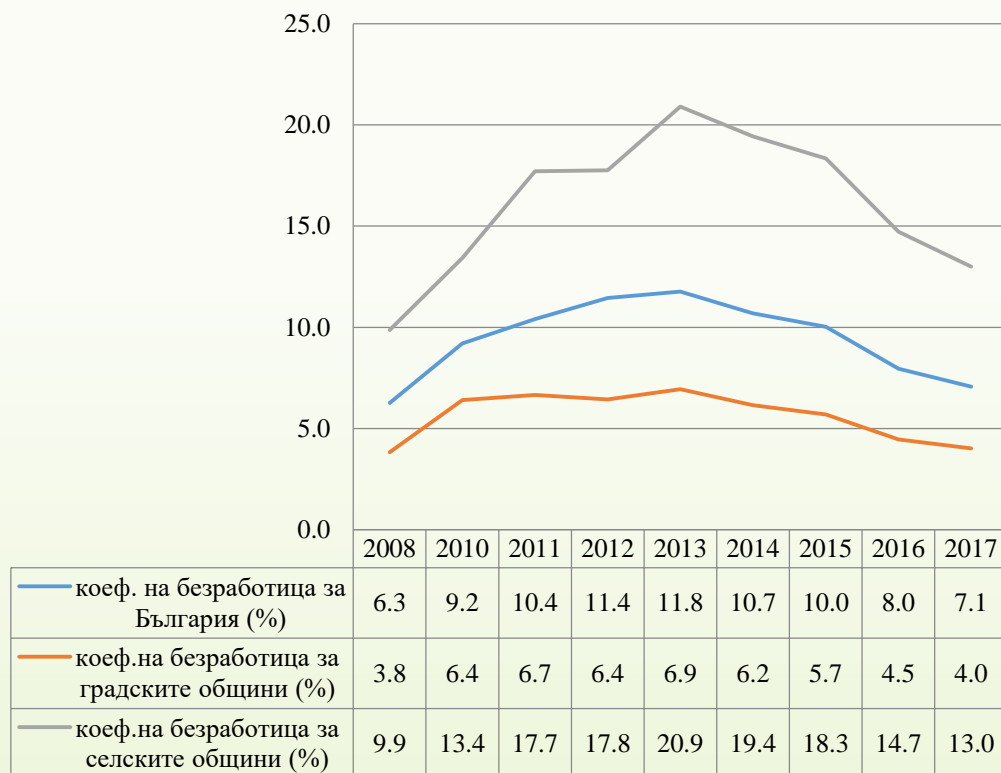
УНСС

Демографско развитие - основни тенденции

- Задълбочава се дисбаланса в териториалното разпределение на населението
- Гъстотата на населението на територията на страната слабо намалява за периода
- Продължава процесът на намаляване и застаряване на населението
- Влошава се възрастовата структура
- Нарастващият брой и дял на старите хора (на 65+ години) поставя сериозни предизвикателства пред социално-осигурителната система, системите за социално подпомагане, здравеопазване и образование.
- Отрицателен естествен прираст
- Трудовите ресурси са неравномерно разпределени
- Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението
- Загубата на човешки потенциал

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Пазар на труда

Равнище на безработица

- Запазва се високо ниво на безработица в някои селски общини и достига над 30% или 50%, което е предпоставка за засилване на социалната изолация и за риск от бедност, както и бъдещо обезлюдяване.
- Делът на продължително безработните лица е постоянен и показва, че те не са предпочитана работна сила от работодателите и това определя съответното разслоение на населението.
- На регионално ниво за периода 2008-2017г. се наблюдава намаление на коефициента на заетост.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Пазар на труда

- **Средна брутна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности.** На национално ниво средната брутна заплата се увеличава за последната година спрямо 2008 г. за всички икономически дейности
- **Общ доход средно на домакинство и на лице.** Средният годишен общ доход на лице от домакинството през 2018г . нараства със 72% спрямо 2008 г.
- **Риск от бедност** - през 2008 година близо 45% от българите са били в риск от бедност. За 2018 година под линията на бедност са около 1,5 милиона души или 22% от общото население
- **Фактори, влияещи върху пазара на труда и безработицата:** Икономическото развитие, Нивото на образование, Демографските промени, Разпределение на ромската общност

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - структурата и динамиката на нефинансовите предприятия в селските райони

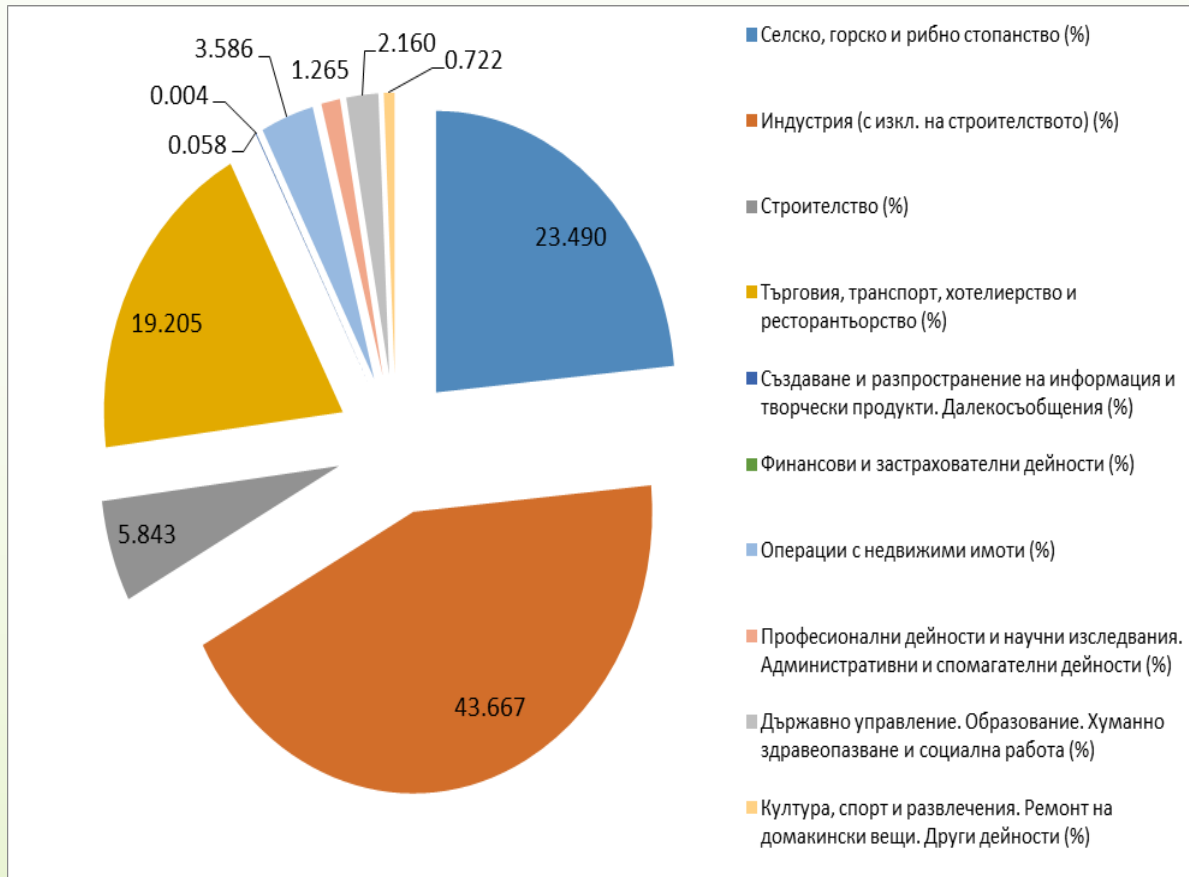
- **Брой предприятия.** Структурата на МСП през периода 2008-2017г. свидетелства за наличието на известни различия спрямо 2008 г. в посока на повишение на дела на микро предприятията (над 90% са микропредприятия в момента/преди всичко за сметка на малките) и в по-слабо изразена степен на средните предприятия. Нефинансовите предприятия в страната са доминирани от най-малките фирми с под 9 заети.
- **Обща производителност на МСП в селските райони.** През разглеждания период производителността на МСП в селските райони се увеличава
- **Износ, реализиран от МСП в селските райони в България.** Износа, реализиран от МСП в селските райони се увеличава
- **Разпределение на предприятията по икономически дейности през периода 2008-2017г.** Както през 2008 г., така и през 2017 г., най-много предприятия са във секторите търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети, селско, горско и рибно стопанство и преработваща промишленост, хотелиерство и ресторантьорство

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - структурата и динамиката на нефинансовите предприятия в селските райони

- **Иновации – МСП**
- **Произведена продукция.** Стойността на този показател нараства след 2014 г. Тенденциите на измененията, които се проявяват в селските райони са идентични с тези на национално ниво, но няма изразена стабилност в доходите, поради икономически и пазари фактори, които влияят.
- **Приходи от дейността на предприятията в селските райони.** За референтния период (2008-2017г.) произведената продукция се увеличава, както на микро и МСП в селските райони, така и в градските.
- **Приходи от дейността на предприятията в селските райони по икономически дейности -** Разпределението на приходите от дейността по икономически дейности през периода 2008-2017 г. се запазва. Както през 2008 г., така и през 2017 г., най-много приходи са от секторите - търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети, селско, горско и рибно стопанство и преработваща промишленост.
- **Преки чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия -** През разглеждания период се забелязва тенденция на нарастване дела на чуждестранните преки инвестиции в селските общини.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - ДМА

Разходи за придобиване на ДМА в селските райони

- Анализът показва, че нарастването на инвестициите в придобиване на ДМА е съсредоточено в населени места, където има по-висока икономическа активност и съответно в селските общини, където икономическата активност е по-слаба, разходите за придобиване на ДМА са по-ниски.
- Отчита се разлика в разходите за придобиване на ДМА през разглежданите години между селските общини. Тази разлика засилва сегментацията между икономическото развитие на общините, както и вътрешните регионални различия в рамките на селските райони.
- Наблюдава тенденция за увеличение на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в селско, горско и рибно стопанство както за селските, така и за градските общини.

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Туризм

- Диспропорции в развитието на туризма - силно доминиращи планински и морски курорти, които привличат значителна част от чуждите туристи. Чуждите туристи спрямо българските са отчетени в Несебър (13% чужденци в повече са пренощували в сравнение с националното ниво за 2017 г.), Балчик (4%, Банско – 2%). Селският туризъм не привлича достатъчно чужди туристи.
- Селският туризъм се развива стабилно, продължава тенденцията за увеличаване броя на туристите, на посещенията, на нощувките в местата за настаняване в селските райони.
- Приходите от нощувки от чуждестранни граждани за 2018 г. са 1085224585 лв., което е 75% от общите приходи за страната. Данните показват, че чуждестранните туристи имат най-голям дял както от пренощувалите лица, така и от приходите от нощувки.
- Някои от факторите, които влияят на разширяването на туристическата база и за привличане на туристи са: Демографски фактори, Проблеми, произтичащи от лошата инфраструктура в районите, Туристическа, инфраструктура, Транспортна достъпност

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони - Привличане на млади земеделски стопани и улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони

Привличане на млади земеделски стопани и улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони чрез:

- Повишаване образователното равнище на заетите в сектора лица
- Насърчаване на връзката между наука и бизнес
- Инвестиране в сектора (в нови и във вече съществуващи предприятия)
- Развитие на иновации
- Повишаване на доходите на заетите лица
- Инвестиране в качеството на живот в селските общини

Биоикономика

Причини за развитие на секторите земеделие, гори и рибарство от гледна точка на биоикономиката:

1. Постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство
2. Мобилизиране на научните изследвания и иновациите в областта на аграрния сектор, като се стимулират частните инвестиции, разработването на нови вериги за създаване на стойност и ангажиране на заинтересованите страни
3. Образование и обучение в областта на биоикономиката, подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли на аграрния сектор.

- Производството на основна биомаса в селското стопанство в страната през 2017 г. възлиза на 15.1 млн. т, което е 2.6 пъти повече в сравнение с 2007 г.
- През 2017 г. са използвани 185.6 хил. т, т.е. близо 87 хил. дка са предназначени да обслужват производството на биогаз от реколтираните 299.3 хил. дка

Раздел III. Икономическо развитие на селските райони

Кръгова икономика

Решения:

- Кръговата икономика заема незначителен дял в икономиката на България, но относителният ѝ принос, измерен с дела на БДС и инвестициите в БВП, е по-висок в сравнение с ЕС-28
- По-голям е и относителният дял на заетите, от което се установява, че секторът е социално значим за страната
- В технологично отношение има изоставане, доказателство е ниското равнище на вторично използваните и рециклирани материали от общо преработените.
- В селското стопанство е необходимо да се реши проблема с недостига и неравномерното разпределение по райони на земеделската земя за производство на силаж и тревни фуражи.
- Създаване на стимули за ограничаване на свръхпроизводството на енергийни култури и насърчаване на преработката им в страната, което ще повиши добавената стойност в отрасъла.

Раздел IV Социално развитие на селските райони

Образование и образователна инфраструктура

Предучилищно образование и инфраструктура в селските райони

- **Децата в детски градини в селските общини за 2017/2018 г. са 80130 или 13% по-малко.**
- **Детските градините в селските райони са 1114 броя (2013 г.) и 959 за 2017 г. (-14%)**
- **На територията на селските общини според изменението на броя на населението в някои общини се изграждат нови детски градини, а в други се закриват**

Брой учащи в общообразователната система и образователни институции

- **Броят на учащите се в общообразователни училища (за страната) на територията на България за 2018/2019 г. намалява с 9,8%.**
- **Учениците в училищата в селските общини намаляват с 4% и няма съществено различие в броя на учащите между общините в селските райони и останалите.**

Раздел IV Социално развитие на селските райони

Образование и образователна инфраструктура

Брой учащи в професионални гимназии в България

- Изменението на броя учащи в професионални гимназии през 2017 г. спрямо 2008 г. е отрицателно:
 - ✓ в селските райони с -9%
 - ✓ в градските с -23%,
 - ✓ за страната изменението е -18%

Образователна инфраструктура в селските райони

Общообразователните училища в селските райони през 2008 г. са 1234 броя, а през 1116 броя

- В селските райони 8 общини се е увеличил броят на училищата
- Броят на общините с намален брой на училищата са 91
- Общият брой на училищата, които прилагат дуално обучение (професионални, гимназии, спортни и др.) са 165, от тях 51 са специализирани професионални училища по селско стопанство.

Напуснали от образователната система

- През учебната 2017/2018 година 16,3 хил. ученици са напуснали общообразователните училища:
 - ✓ от които 13,9 хил. са обучавани в системата на основното образование.
 - ✓ заминали в чужбина –46,1%,
 - ✓ семейни причини –39,6%,
 - ✓ нежелание да учат – 8,8%.
- **най-малко** отпаднали преждевременно от образователната система са от Югозападният район,
- **най-много** са от Югоизточния и Южният централен район.

Раздел IV Социално развитие на селските райони

Образование и образователна инфраструктура

Професионално образование и обучение

Изводи

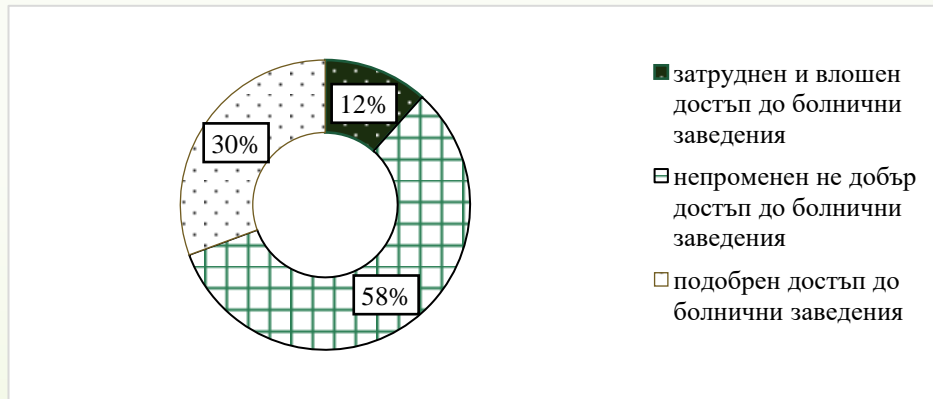
- За периода не са отчетени съществени промени в числеността на педагогическия персонал по общини
 - намаление на преподавателите в общообразователните училища с 2% спрямо 2008 г.,
 - на преподавателите в професионалните гимназии – с 26%.

- Въпреки че в страната образователната структура се подобрява, България изостава от средните за ЕС стойности
- Лицата със средно и висше образование са в градовете, а в селата преобладават лицата със средно образование и по-малко с основно.
- Според преброяването от 2011 г. повечето от ромската етническа група не завършват средно образование.
- Броят на общообразователните училища е нараснал с 1% , а броят на професионалните гимназии е намалял със 7%.

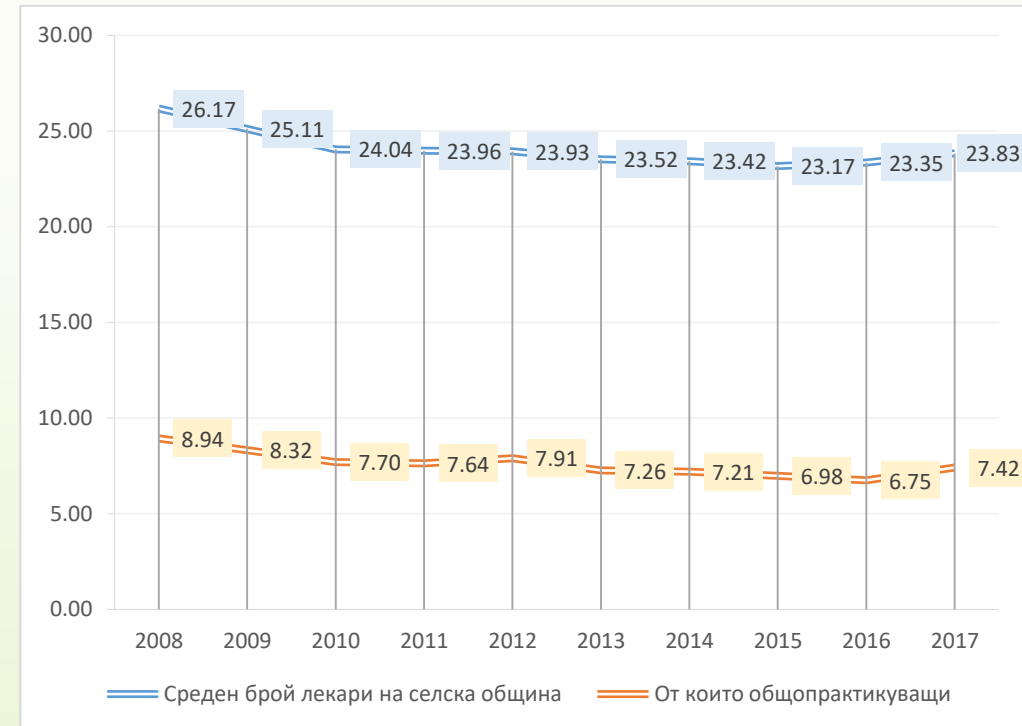
Раздел IV Социално развитие на селските райони

Здравеопазване и здравни услуги в селските райони

Достъп до болнични заведения в селските райони

Среден брой лекари на селска община

Социални услуги

- Общия брой на местата със социални услуги към 2019г. е 35,272, от тях 11,132 са социални институции, 17897 са социални услуги в общността и 6243 са социални услуги от резистентен тип.
 - за селските райони общо са 7748.
- Демографските социално – икономически реалности за общини, в които преобладават възрастно и застаряващо население ще е необходимо да се промени модела като нарасне броя на превантивни социални и здравни услуги за възрастни.
- Регионалното покритие на дългосрочните грижи и другите социални услуги по райони в България е неравномерно тъй като отразява различията в числеността на населението.
- В административни центрове с по-голямо население са разположени повече социални услуги с по-голям капацитет.
- Все още преобладава институционалният модел на грижа, особено за хората с увреждания и възрастните хора, като понякога институционалната грижа се характеризира с деперсонализация, липса на гъвкавост в дневния режим и програма.

Раздел IV Социално развитие на селските райони

Култура и културно-исторически паметници в селските райони

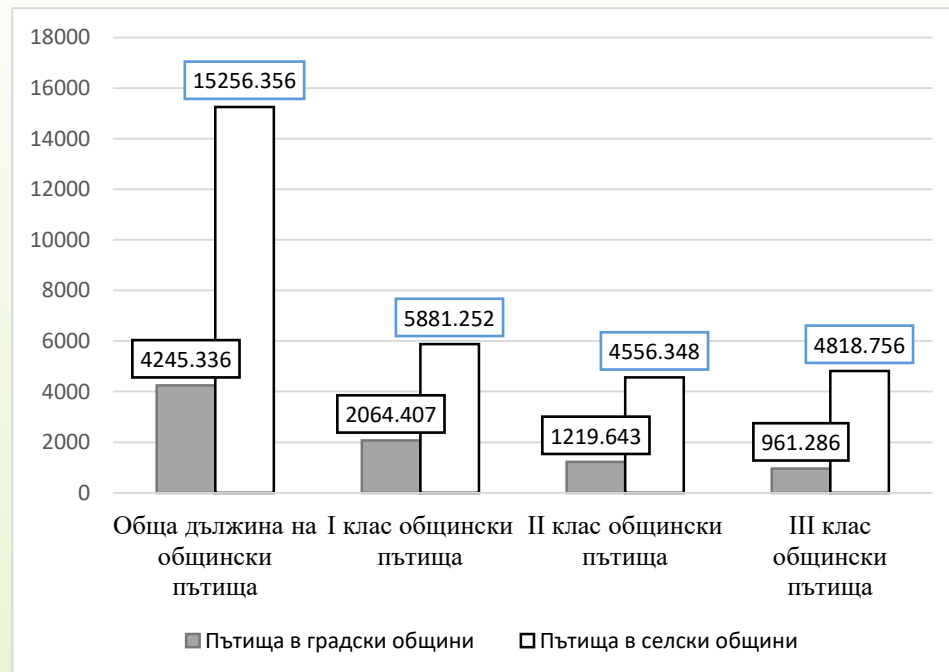
- Броят музеите и театрите на територията на страната намаляват
- Броят посещенията на музеите и театрите се увеличава
- Броят библиотеки се запазва
- Броят посещения в библиотеки не се променя съществено.
- Броят на кината и посещенията в тях се увеличават
- Броят на читалищата следва нарастваща тенденция.
- Демографският потенциал в селските райони за използване на читалищата се различава в различните райони, като влошената възрастова структура в селските райони в някои селски райони води до ниска посещаемост на читалищата.
- Читалищата са сравнително равномерно разпределени в селските райони, но в някои от тях потенциалът им не е използван поради обезлюдяване и малкия брой жители или застаряване на населението (над 65 г.).

Раздел V Анализ на състоянието на инфраструктурта в селските райони

УНСС

Анализ на състоянието на пътната система в селските общини

Сравнение на пътищата между селските и градските общини по категория към 2019 г.

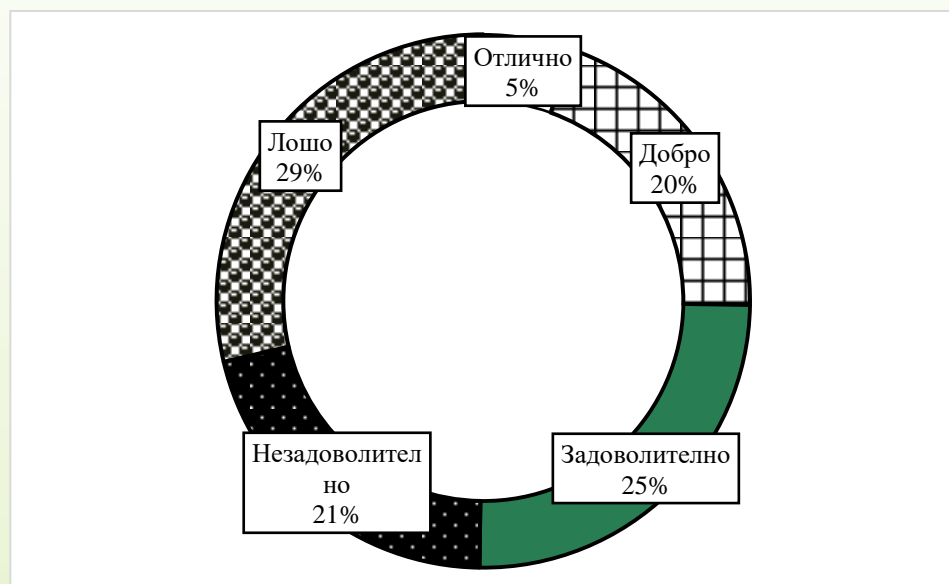
Разпределение на пътищата по клас в селските райони

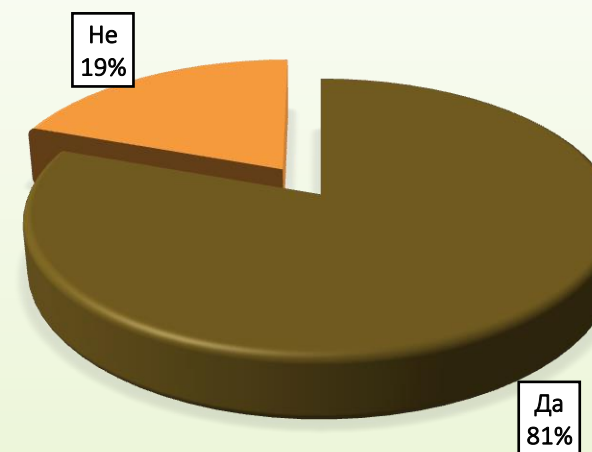
Раздел V Анализ на състоянието на инфраструктура в селските райони

УНСС

Състояние на пътната мрежа в селските общини в България

Нужда от ремонт на пътищата преминаващи през селските общини

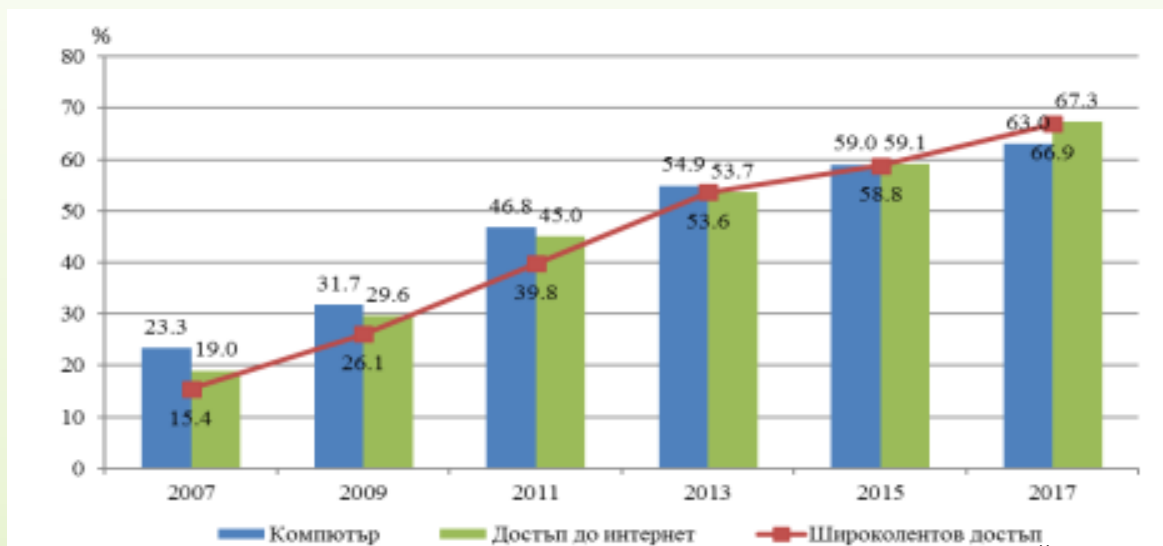

Раздел V Анализ на състоянието на инфраструктурата в УНСС селските райони

Широколентов интернет

Достъп до широколентов интернет достъп до Интернет,

- за градовете тази стойност е 75,7%,
- за селата - 58%.

СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 24.01.2020

- 67.3% от домакинствата в България имат достъп до интернет
- 63.0% разполагат с настолен компютър, лаптоп или таблет.
- 66.9% от домакинствата са с осигурена бърза и надеждна широколентова връзка
- България има скоростен интернет, но проблем съществува за покритието в някои малки градове и отдалечени населени места в селските райони.
- Вследствие на неравномерното покритие и съществуване на бели зони все още има население лишено от интернет и он-лайн услуги и информация, което ги поставя в своеобразна социална изолация.

Раздел V Анализ на състоянието на инфраструктурата в селските райони УНСС

Водоснабдяване и канализация

- Водоснабдяването в страната обхваща 99,4% от населението.
- Необходимо е изграждане на нови водоизточници и/или нови водопроводи за присъединяване към съществуващата водопреносна мрежа
- Водопроводната мрежа в някои населени места е остаряла и амортизирана и поради честите аварии се губи вода. За периода се отбелязва ръст на изградените ПСОВ, но все още има доста населени места без изградена канализационна мрежа
- В малките населени места, предимно села, е нарушено водоснабдяването, което поставя населението в режим на водата.
- Общо 1181 села са с нарушено водоснабдяване. Населени места (села) в селските райони, в които е налице отклонение на качеството на водата, са с общ брой 353.

4 типа селски общини- клъстерен анализ

УНСС

Показател	Развити общини	Догонващи общини	Общини в развитие	Изоставащи общини
Равнище на безработица (%)	7.27	7.42	14.95	18.22
Дял на работната сила от населението (%)	47.78	44.07	39.82	38.98
Средна брутна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лева)	19495	13238	9559	7795
Производителност на МСП	100.67	28.43	22.44	19.56
Приходи от дейността, падащи се на 1 човек (хиляди лева)	124.66	62.96	17.14	9.61

- **С нарастването на изплатените средства по ПРСР следва да се очаква увеличаване на наетите лица общо за всички икономически дейности след 2-3 години и обратно.**
- **Извод: Отпуснатите средства по ПРСР въздействат както върху броя на наетите лица и броя на предприятията, така и върху разходите за придобиване на ДМА и нетните приходи от продажби в селските общини.**
- Наблюдава се положителна зависимост между изплатените средства по ПРСР две и три години преди текущата година и наетите лица по трудово и служебно правоотношение общо за селските общини.
- Подобна зависимост се наблюдава и в други сектори на икономиката като:
 - **Селско, горско и рибно стопанство**
 - **Преработваща промишленост;**
 - **Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива;**
 - **Транспорт, складиране и пощи;**
 - **Хотелиерство и ресторантьорство;**
 - **Хуманно здравеопазване и социална работа;**
 - **Култура, спорт и развлечения.**

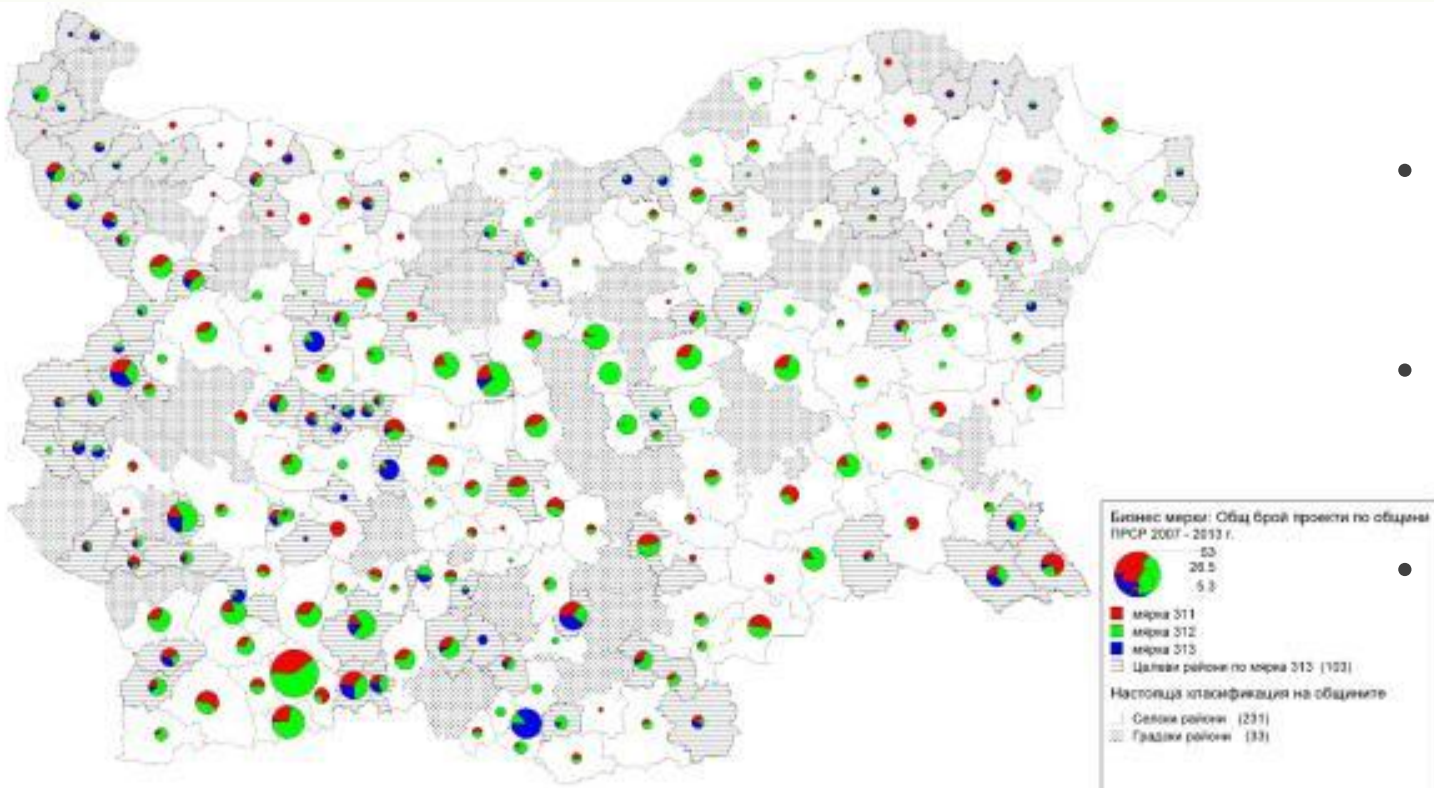
Корелационни зависимости

- **Установи се положителна зависимост между изплатените средства по ПРСР и разходите за придобиване на ДМА в селските общини в секторите:**
 - Селско, горско и рибно стопанство,
 - Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство;
 - Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения;
 - Професионални дейности и научни изследвания, административни и спомагателни дейности;
 - Държавно управление, образование, хуманно здравеопазване и социална работа;
 - Култура, спорт и развлечения, ремонт на домакински вещи, други дейности.
- **Налице е умерена до висока положителна връзка между изплатените средства по ПРСР и нетните приходи от продажби в селските общини в почти всички сектори** на икономиката като ефектът се наблюдава и през следващите няколко години след изплащането им.
- С увеличаване на изплатените средства по Програмата се увеличава и броят на предприятията в хуманното здравеопазване и социална работа в селските общини през текущата година и през следващите години (и обратно), т.е налице е положителна връзка между двата показателя.
- Съществува положителна корелация между **броя на предприятията в селските общини и изплатените средства по ПРСР** като ефектът се наблюдава през текущата и през следващите няколко години

Изпълнение на проекти по ПРСР по общини

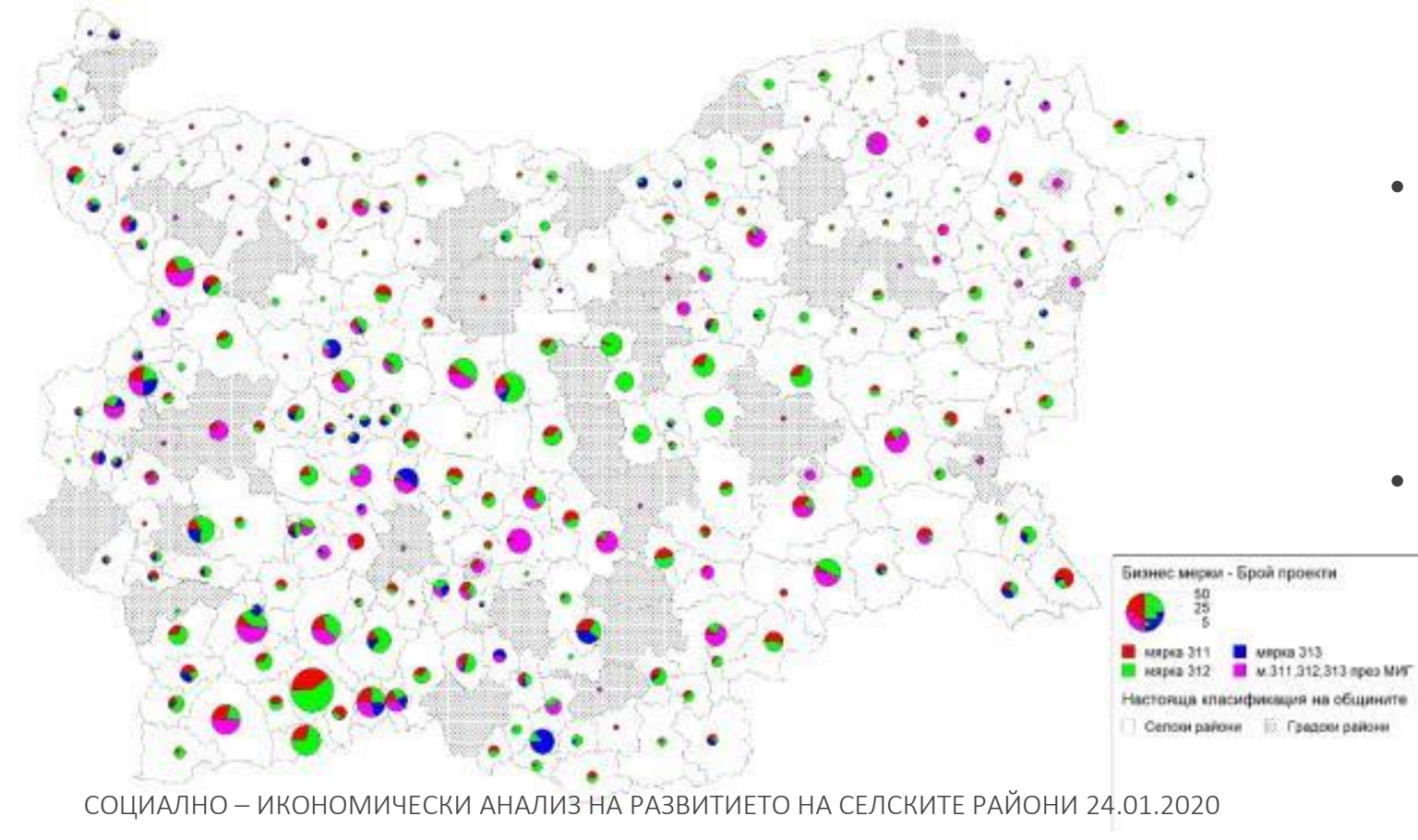
**Оценка на усвоените средства по мерки за развитие на
неземеделски бизнес и диверсификация на селските
райони**

Усвояването на средствата по мерки за диверсификация на дейността и подпомагане на неземеделския бизнес в селските райони

- Основното подпомагане е по ПРСР 2007-2013, тъй като мярката от ПРСР 2014-2020 още няма договорирани проекти
- Преобладаващата част от селските райони са обхванати от бизнес мерките по ПРСР 2007-2013г.,
- въпреки че броя на подпомогнатите проекти се различава значително между отделните общини.
- Проектите по мярка 312 са водещи в преобладаващата част от общините. Но има и единични общини, в които водещи са проектите по мярка 311 или мярка 313.

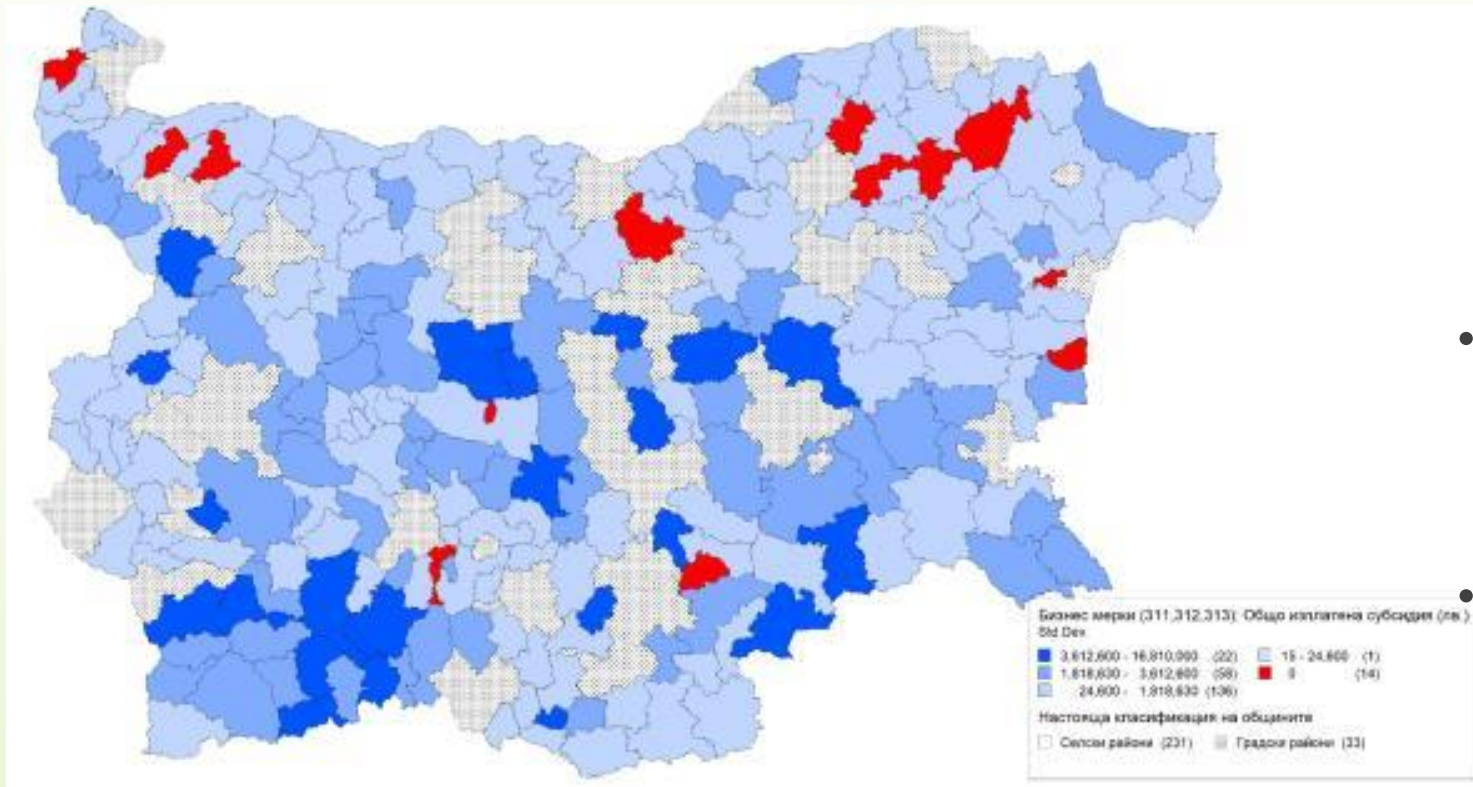
Брой проекти за диверсификация на бизнеса по основната ПРСР 2007 -2013 г. (мерки 311, 312 и 313) и през МИГ (мерки 4-311, 4-312 и 4-313)

СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 24.01.2020

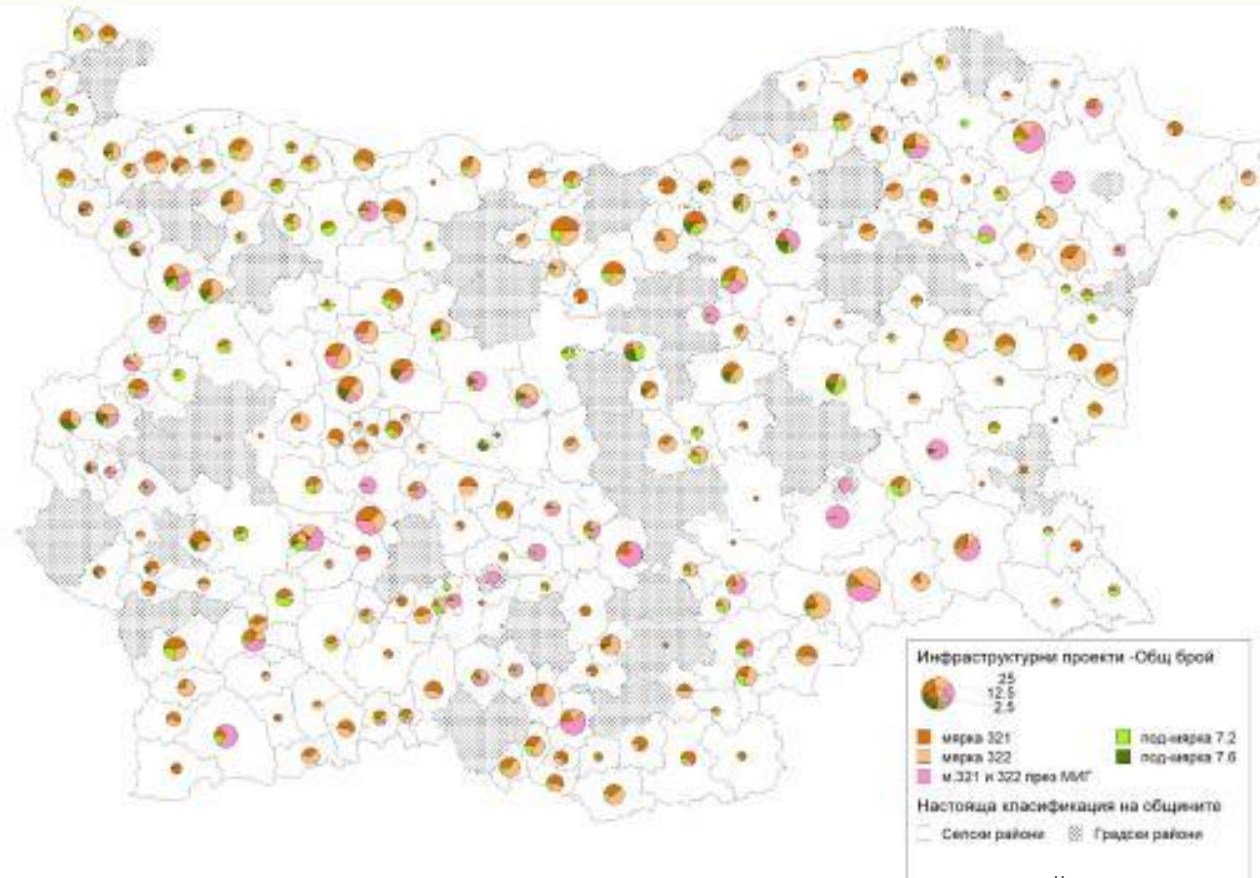
- В общините със стратегии за местно развитие (СМР), броя на проектите, подпомогнати през МИГ съответстват или надвишават значително броя на проектите, подпомогнати по основната програма.
- Бизнес проектите, подпомогнати през МИГ, повишават европейското финансиране към отделните бенефициенти особено в общините със СМР в Дунавската равнина и Тракийската низина, които са слабо подпомогнати по основната ПРСР.
- Проектите финансирани СМР са със сравнително по-нисък среден размер (съгл.изискванията), въпреки че в различните МИГ средния размер на финансирани проекти също варира.

Обща сума на изплатена субсидия по бизнес мерките от ПРСР 2007 - 2013

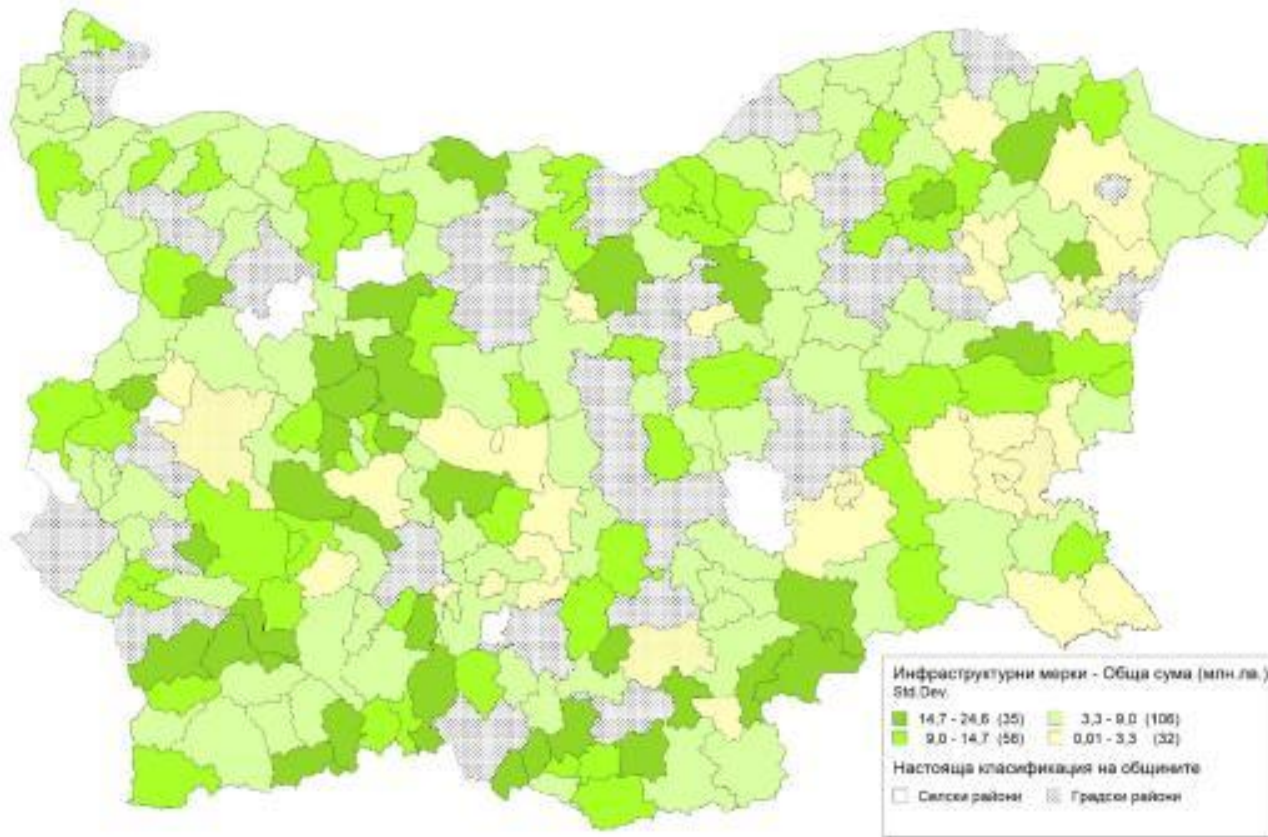
- Общините без финансиране (червен цвят) за всички бизнес мерки са разположени в районите, които като цяло имат по-нисък брой проекти и европейско финансиране за диверсификация – Дунавски и Черноморски район, както и обл.Пловдив.
- Четири от общините „бели петна“ по бизнес мерките са едни от най-малките по площ общини в България – Белослав, Кричим, Стамболийски и Сопот.
- Най-голямо насищане с европейско финансиране на бизнес мерки за неземеделски дейности се наблюдава в общините в планински райони – Рило-Родопския район, Централна Стара планина, Източни Родопи

Общ брой проекти за подобряване на инфраструктурата и услугите по ПРСР 2007-2013 и 2014-2020

- Инфраструктурните мерки от 2-те ПРСР и СМР обхващат 97% от общините селските райони.
- Броят на финансираните проекти в една община по различните мерки варира значително – от един до 25.
- Не се откроява една или група общини, която да доминира по отношение на броя финансирани проекти.
- В общините със СМР, броя на проектите понякога нараства съществено, а понякога финансирането през МИГ е единственото финансиране за инфраструктурни проекти в съответната община.
- В останалите общини не се наблюдава териториален превес на мярка 321 или 322 от ПРСР 2007-2013г. (финансирани са сходен брой проекти - 567 и 545).
- Ефектът от финансирането от под-мярка 7.2 от ПРСР 2014-2020 г. все още е много слаб поради ниския брой инфраструктурни проекти в изплатени суми.

Обща сума на изплатена субсидия по инфраструктурните мерки от ПРСР УНСС 2007 -2013 и 2014-2020

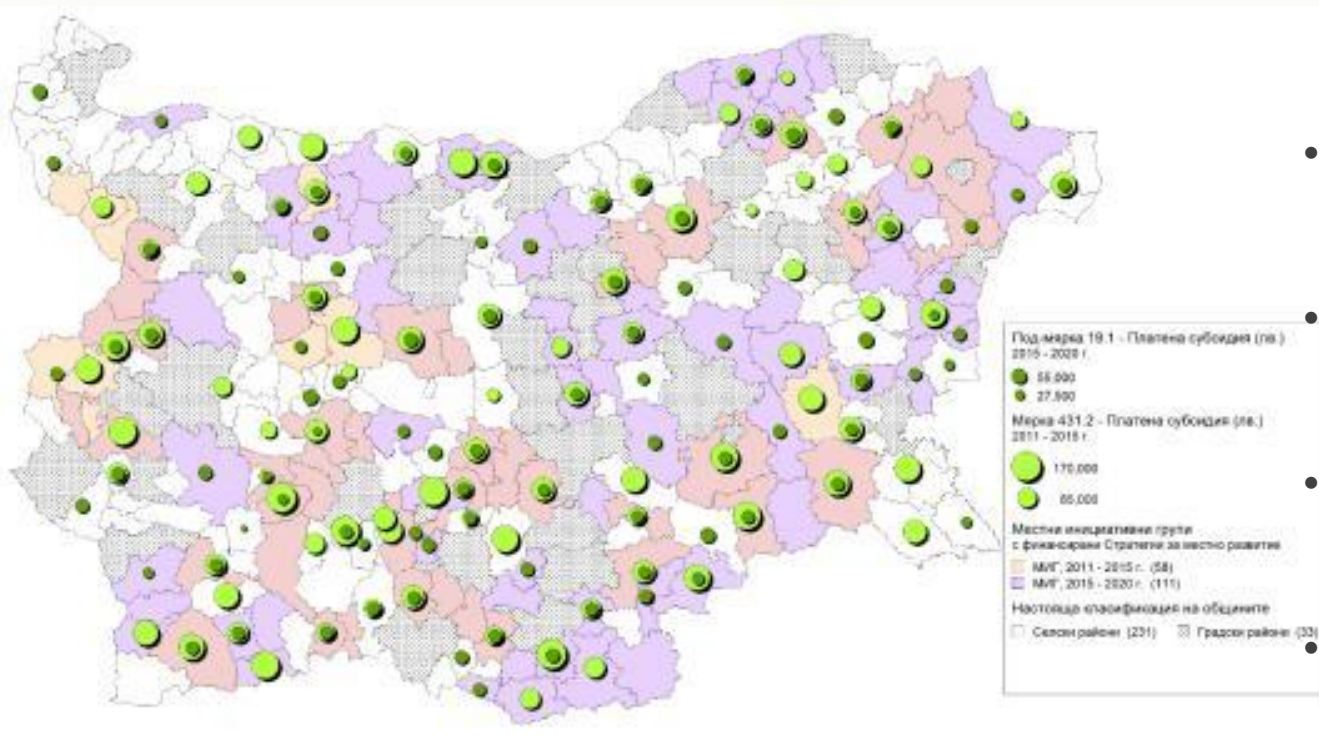
- При общините с насищане на проекти за подобряване на инфраструктурата (35бр.) се наблюдава формирането на малки групи от съседни общини с над 10 финансирани проекта.
- Общини без финансиране за подобряване на инфраструктурата и услугите в 10-год. период са 7 и не се наблюдава териториална зависимост.
- Общините без финансиране по инфраструктурните мерки са различни от общините без финансиране по бизнес мерките

=> ПРСР 2007-2013 и 2014-2020 са финансирали проекти за подобряване на качеството на живот и/или насърчаване на неземеделския бизнес във **всички общини** от селските райони в България

Прилагане на подхода Лидер/ВОМР

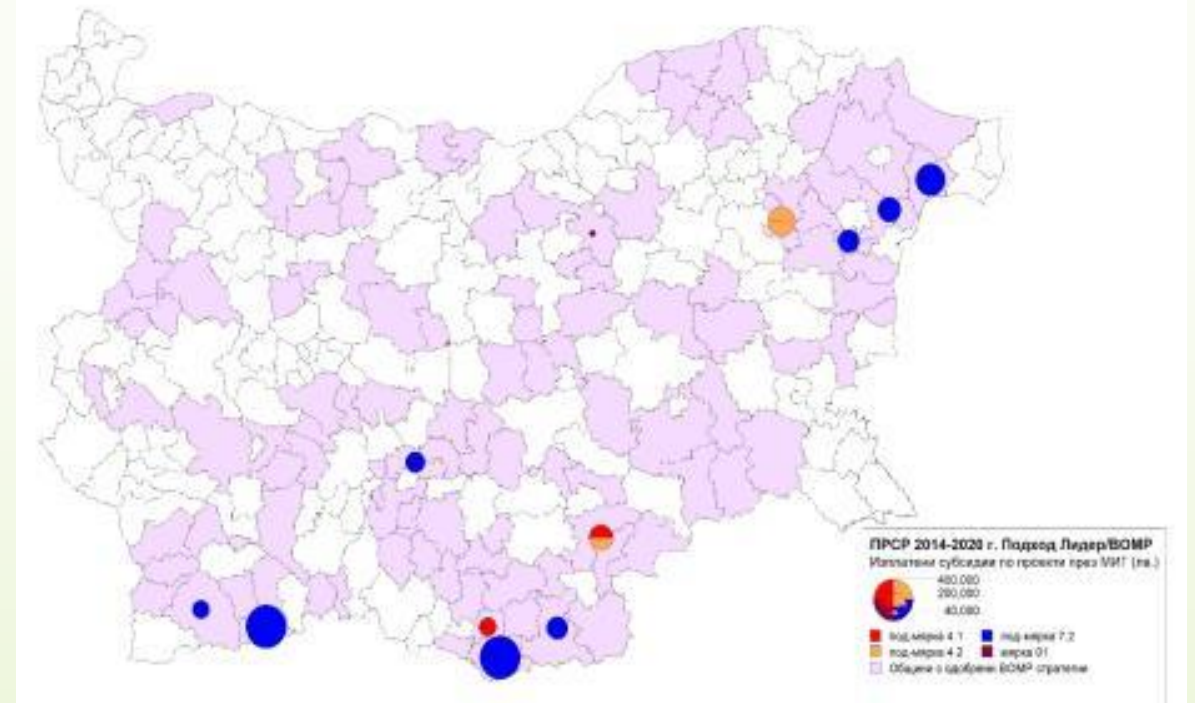
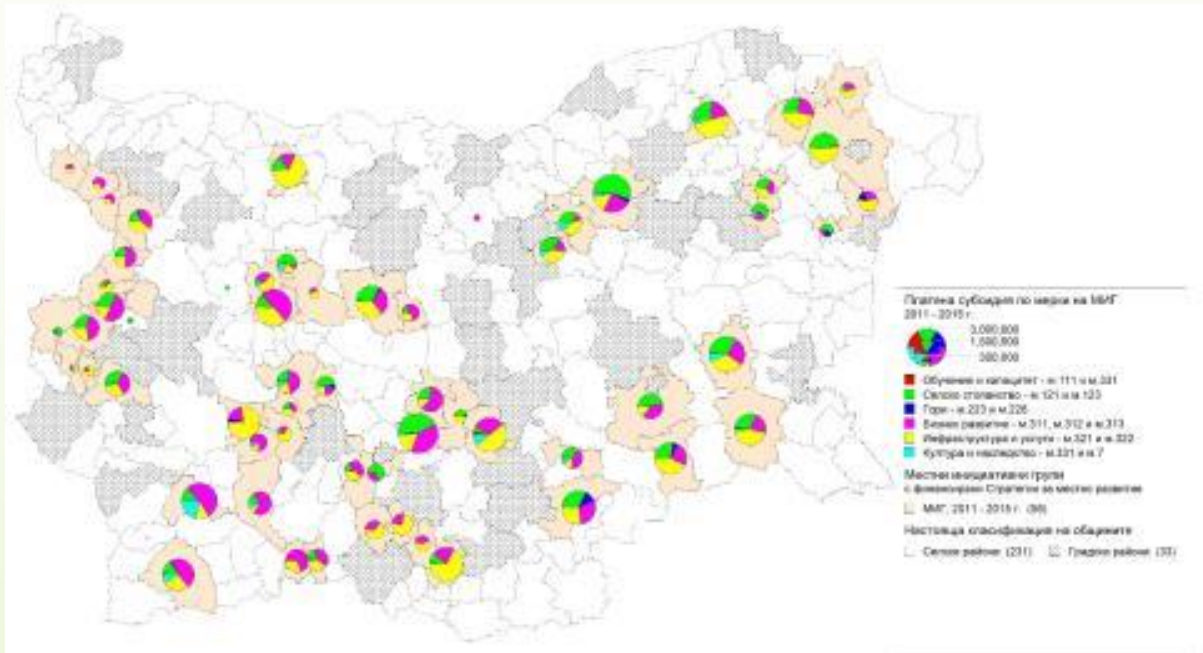
Подготвителни мерки по подхода Лидер/ВОМР

УНСС

- Като цяло, подкрепата за подготвителни дейности по подхода Лидер и ВОМР е равномерно разпределена из територията на цялата страна, но района на Северозападна България е по-слабо обхванат.
- Голяма част от общините, които не са получили финансиране за изработените СМР през 2007-2013 г., отново са кандидатствали през 2014-2020 г.
- Това означава, че натрупания опит и мотивация, макар и вероятно силно намалени, са използвани отново. В голямата си част, те са получили финансиране на СМР.
- Същевременно, има и общини, които кандидатстват за първи път по настоящата подготвителна мярка и получават финансиране на изработените СМР.
- Големият брой на общини с интерес към двете подготвителни мерки е индикация за потенциала и положителната оценка на местните общности към подхода Лидер и ВОМР, въпреки трудностите при прилагането му.

Изпълнение на стратегиите за местно развитие 2007-2013 и 2014-2020

Основни ползи от финансирането на проекти през СМР на МИГ

1. Създаването на местен административен капацитет за прилагане на подхода Лидер.

- Свързано е както с придобиване на опит в процеса на оживяване на местните общности в селските райони, така и с установяването на екипите на МИГ като хората, осъществяващи връзката между политиката за селските райони и практическото ѝ приложение в селските райони.

2. Създаването на местен капацитет за изпълнение на проекти с европейско финансиране сред бенефициентите от местните общности.

- В преобладаващата си част, бенефициентите на МИГ изпълняват за първи път проекти по ПРСР. В много голяма степен, това се дължи подкрепата, която потенциалните бенефициенти получават от екипите на МИГ и на изграденото доверие между тях.

3. Подпомагането на много на брой малки проекти по различните мерки на СМР.

- От една страна, това създава усещане за „достъпност на ПРСР“ в местната общност. От друга страна, дава възможност за финансиране на проекти, които отговарят на местните потребности и създават ли запазват заетост за местното население.

1) Забавяне на одобрението на договорите за финансиране на СМР през 2007-2013г.

- Времевият интервал между подаването и финансирането им е повече от 18 месеца, което води до спад на ентузиазъм и интерес в местната общност. Немалка част от експертите на МИГ намират друга по-перспективна заетост.
- От друга страна, късното стартиране и забавянето на финансирането скъсяват общия период за изпълнение на СМР. Това води след себе си невъзможност за пълно усвояване на бюджета поради липса на време за прехвърляне на неизразходвани средства.

2) Забавяне на одобрението на планирани разходи и дейности на МИГ.

- От една страна, това води до допълнително скъсяване на срока за изпълнение на дейностите по СМР. От друга страна, това забавяне, заедно със забавянето на възстановяването на средствата по заявки на МИГ води до влошаване на финансовата стабилност на МИГ.

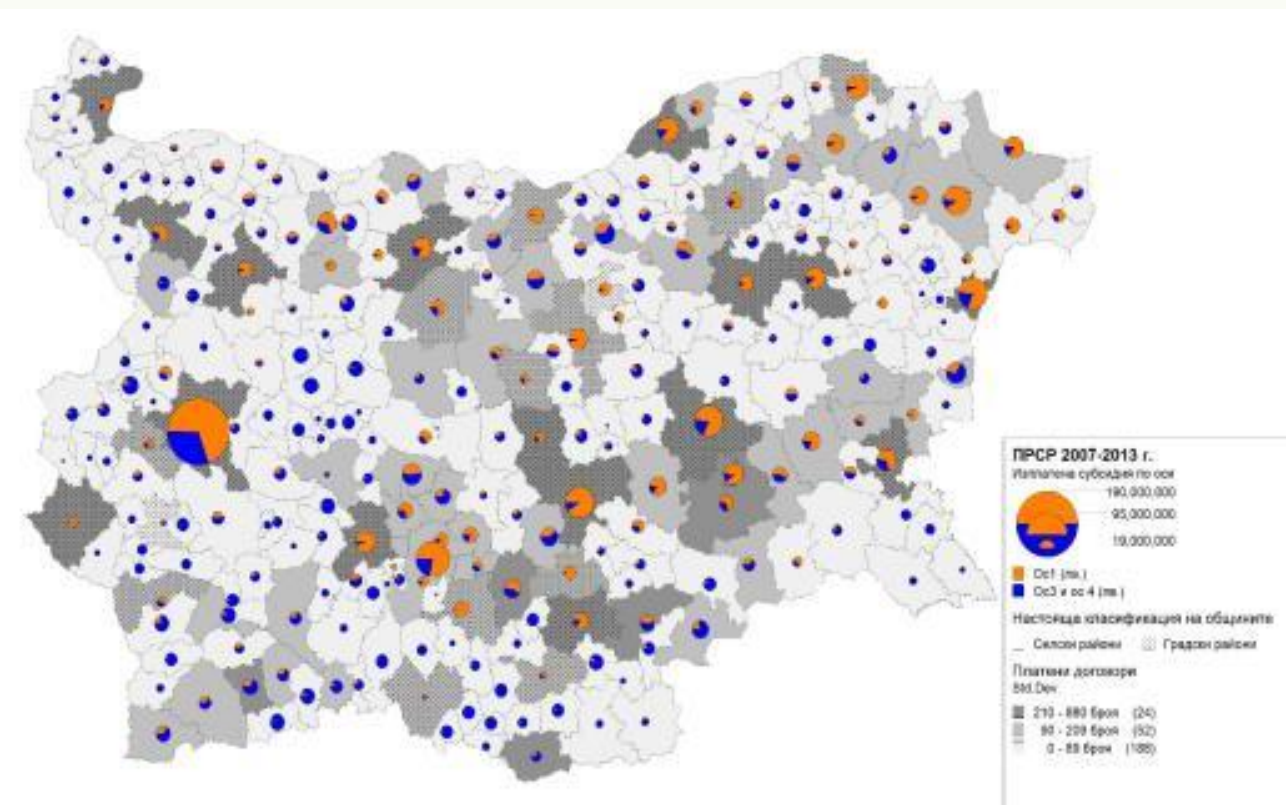
3) Забавяне на процеса на договаряне на проектите на кандидатите от местната общност.

- Това води до силна демотивация на потенциалните бенефициенти, като същевременно застрашава финансовата стабилност на кандидатите и отказ от изпълнение на инвестиционни намерения.

Оценка на усвоените средства по
програми за развитие на селските райони
2007-2013 г. и 2014- 2020 г.

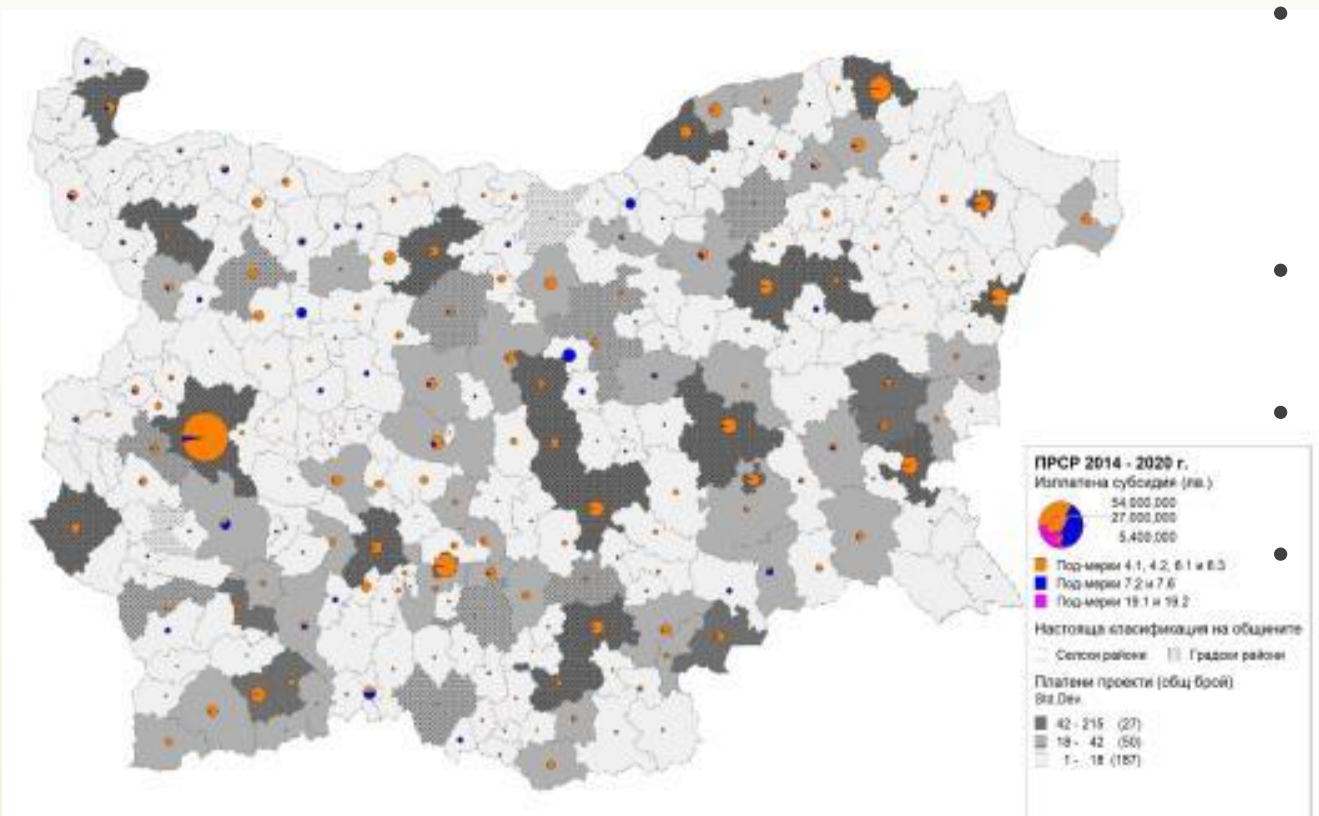
Усвояване на всички инвестиционни мерки (ос 1 и ос 3+4) по ПРСР 2007-2013

УНСС

- Субсидиите по ос 1 са почти по равно изплатени в селски и в градски райони
- Общините с над средния брой проекти (оцветени в сиво и тъмно сиво) имат по-голям дял на изплатени субсидии по ос 1.
- Обратно, в общините с под средния брой проекти (оцветени в светло сиво) преобладава дела на изплатените субсидии по оси 3 и 4.
- Средната стойност на субсидиите в градските райони е почти седем пъти по-висока от тази в селските райони.
- Общините с най-голям брой инвестиционни проекти (две стандартни отклонения над средното) са предимно градски райони.
- Това означава, че голяма част от ползите от инвестициите за селското стопанство остават в градските райони (като място на регистрация на бенефициентите)

Усвояване на всички инвестиционни мерки по ПРСР 2014-2020 УНСС

- Въпреки че 2019г. официално е пред-последната година от програмния период 2014-2020 г., изплащането на субсидиите по ПРСР 2014-2020 г. все още не отразява заложените приоритети.
- Изплатените субсидии по инвестиционни мерки са основно за селското стопанство
- Проектите в изплатени субсидии отново са предимно в градски райони
- По отношение на размера на изплатените субсидии, отново най-висок е в Столична община, следвана от другите общини – градски райони (Пловдив, Силистра, Бургас, Варна, Добрич, Стара Загора и т.н.).

Обобщени изводи

УНСС

▶ Демография

- Намаление на населението, диспропорция в разпределението, спад на гъстота на населението, изтичане на човешки и социален капитал, обезлюдяване;
- Намаление на населението в трудоспособна възраст

▶ Икономическо развитие

- Запазване на (20% и 50%) в общини с слаб икон. потенциал, намалява безработицата на лица до 29 г., но е нива по-високи от тези на ЕС-28
- Повишаване на дела на микро предприятия (търговия, услуги, преработваща промишленост, хотелиерство)
- Слабо застъпен сектор – информационни технологии, иновации
- Нарастване на приходи от дейността на микро и малки предприятия
- Нарастване на разходи за придобиване на ДМА само в общини с изразен икономически потенциал
- Повишаване на производителността на труда
- Нарастване на ПЧИ (18% за периода)
- Ниска степен на предприемачество

▶ Туризм

- Туристическите ресурси са неравномерно разпределени
- Увеличаване на броя на туристите (местни и чужди)
- Нарастване на приходите от нощувки

Обобщени изводи

УНСС

Образование и инфраструктура

- Намаление на бр. на децата ;
- Намаление на бр. учащите;
- Образователната инфраструктура се подобрява
- Условия за професионално обучение (бр. проф. гимназии и училища)

Здравеопазване, социални услуги – инфраструктура

- Недостиг на лекари (общо практикуващи и дентална медицина)
- Неравномерно разпределение на лечебни заведения вкл. за социални услуги;)
- Отдалеченост за здравни и социални институции (труден достъп)
- Социалната инфраструктура недостатъчен капацитет на услугите за за възрастното население и на хората с увреждания

Култура

- Нараства бр. на читалищата
- Равномерно разпределени
- Неизползван потенциал поради намаляващо и застаряващо население

Инфраструктура- пътна

- Ремонтирани , но 29% от пътищата са в лошо състояние и в 25% в задоволително
- Пътищата до исторически, културни паметници са в лошо или в незадоволително състояние, което ги прави трудно достъпни за туристи.

Широколентова инфраструктура

- Неравномерното покритие
- интернет достъп липсва в селата и в малките населените места
- Бели зони – население без интернет

Водоснабдяване

- Население без водоснабдяване
- Население с режим и лошо качество
- Села с нарушено водоснабдяване поради неизградена и остаряла водопроводна мрежа

Възможности за развитие

УНСС

Диверсификация на икономиката

- Стартиране и развитие на микро и малки предприятия
- Създаване на условия за инвестиции в иновации и технологична трансформация в общини с доказан икономически потенциал;
- Развитие на предприемачество и умение на младите хора
- Разходи за ДМА в икономически дейности в нови области (био-продукти , био-маса, и ИТ услуги
- Бизнес логистична структура (индустриални зони)

Социална инфраструктура

- Качествени и своевременни здравни и социални услуги на населението
- Адаптиране на здравните и социалните услуги към възрастовите групи (застаряващо население).
- Достъпност до социална, здравна образователна, инфраструктура;
- Подобряване на пътна мрежа
- Покритие на бели зони и достъп до интернет

БЛАГОДАРЯ ЗА
ВНИМАНИЕТО!

